

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Provozně ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky**

Diplomová práce

Důchodová reforma České republiky

Bc. Petr Bouška

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Petr Bouška

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Důchodová reforma České republiky

Název anglicky

Pension reform in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit penzijní systémy, jejich financování a analyzovat situaci důchodového zabezpečení v České republice. Přínosem diplomové práce bude návrh na financování systému důchodového zabezpečení na stáří.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. V teoretické části budou vysvětleny základní vztahy a kategorie týkající se problematiky důchodového zabezpečení v ČR.

V praktické části bude provedena analýza současného stavu důchodového zabezpečení v České republice, včetně komparace s důchodovými systémy vybraných zemí. V závěru práce bude provedeno celkové zhodnocení včetně vlastních návrhů systému důchodového zabezpečení ve stáří.

V diplomové práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, syntéza, komparace, deskripce a metoda empirického zkoumání.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Důchodová reforma, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, penzijní připojištění, demografický vývoj, státní důchod, renta, fondové spoření

Doporučené zdroje informací

Krebs, V., Sociální politika, ASPI Praha 2005

Munková, G. a kol., Sociální politika v evropských zemích, Praha 2004

Tröster, P. a kol., Právo sociálního zabezpečení, Praha C.H. Beck 2005

Vostatek, J., Sociální soukromé pojištění, Codex Bohemia Praha

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojištění na sociální zabezpečení a příspěvku na SPZ

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Dobroslava Pletichová

Elektronicky schváleno dne 6. 10. 2014

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 10. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Důchodová reforma České republiky“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. března 2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval všem, kteří přispěli k vytvoření této diplomové práce. Zejména vedoucí mé diplomové práce ing. Dobroslavě Pletichové za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytovala v průběhu konzultací a jejího zpracování.

Důchodová reforma České republiky

Pension reform in the Czech Republic

Souhrn

Ekonomické a hospodářské změny v posledních letech a dlouhodobě nepříznivý demografický vývoj jsou nezpochybnitelnými příčinami neustále se zvyšujících výdajů na financování starobních důchodů, v jehož důsledku se prohlubuje deficit státního rozpočtu. Česká republika od roku 2013 nahradila svůj průběžně financovaný penzijní systém systémem NDC (Nationally Defined Contribution), založeným na třech důchodových pilířích, jehož součástí zůstává systém životního pojištění a penzijního spoření. Ze strany státu existuje silná snaha přenést, alespoň část odpovědnosti za úroveň vlastního stáří na občany. Pokud si každý z nás uvědomí svoji odpovědnost, existuje reálná naděje, že důchodový systém v České republice dosáhne finanční stability.

Summary

Economic and trade changes in recent years, as well as and long-term adverse demographic trends have been undeniable causes of continually increasing expenditures to finance retirement pensions, which result in the deepening of the state budget deficiency. Since the year of 2013, the Czech Republic replaced its continuously funded pension system with NDC system (Nationally Defined Contribution) based on three pension pillars, a part of which remains the life and pension insurance systems. The state's strong effort to transfer to citizens at least a part of the responsibility for their own old age level. If each of us realizes his/her responsibility, there is real hope that the pension system in the Czech Republic will reach financial stability.

Klíčová slova:

Sociální zabezpečení, penzijní systém, reforma penzijního systému, pilíř penzijního systému, starobní důchod, důchodové pojištění, demografický vývoj

Keywords and definitions:

Social security, pension system, the reform of the pension system, pillar pension system, pension, pension insurance, demographics

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Cíl práce a metodika	11
1.1	Cíl práce	11
1.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Systém sociálního zabezpečení v České republice	13
3.2	Historický vývoj sociálního zabezpečení	13
3.3	Právní úprava a nástroje systému sociálního zabezpečení.....	15
3.4	Systém státní sociální podpory	16
3.5	Systém sociálního pojištění	16
3.6	Nemocenské pojištění	17
3.6.1	Nemocenské	17
3.6.2	Peněžitá pomoc v mateřství	17
3.6.3	Ošetrovné	18
3.6.4	Vyrovňovací příspěvek v mateřství a rodičovství.....	18
3.7	Důchodové pojištění a jeho principy	18
3.7.1	Starobní důchod	20
3.7.2	Invalidní důchod	22
3.7.3	Vdovský a vdovecký důchod	23
3.7.4	Sirotčí důchod	23
3.8	Životní pojištění	23
3.8.1	Historie pojišťovnictví v České republice	23
3.8.2	Životní pojištění	26
3.8.3	Typy a druhy životního pojištění	26
3.9	Doplňkové penzijní spoření	27
3.9.1	Penzijní fondy	27
3.10	Reforma důchodového zabezpečení	29
3.10.1	Typologie penzijních systémů	29
3.10.2	PAYG.....	30
3.10.3	NDC	30
3.10.4	FDC.....	31
3.11	Srovnání penzijních systémů dle kritérií	32
3.12	Důchodové reformy z pohledu mezinárodních institucí.....	33
3.12.1	OECD.....	33
3.12.2	ISSA a ILO	35
3.12.3	World Bank.....	37
3.13	Reformy ve vybraných zemích střední Evropy	38
3.13.1	Maďarsko.....	40
3.13.2	Polsko.....	42
3.13.3	Slovensko.....	44
3.13.4	Česká republika.....	46

4	Vlastní práce	49
4.1	Komparace systémů důchodového zabezpečení.....	49
4.2	Příčiny reformy penzijního systému v ČR.....	50
4.2.1	Analýza demografického vývoje	50
4.2.2	Trh životního pojištění a jeho analýza	53
4.2.3	Doplňkové penzijní spoření	62
4.2.4	Penzijní fondy	62
5	Zhodnocení důchodové reformy v České republice.....	68
5.1	Dotazníkové šetření	71
5.1.1	Výběr respondentů a způsob sběru dat	71
5.1.2	Řešení a struktura dotazníku.....	72
6	Výsledky a diskuse	72
7	Závěr	90
8	Seznam použitých zdrojů.....	92
	Seznam literárních zdrojů	92
	Seznam internetových zdrojů.....	93
	Seznam zákonů (ve znění pozdějších předpisů)	93
	Seznam tabulek	94
	Seznam grafů	95
9	Přílohy	96

1 Úvod

Penzijní systémy, jejich současný stav, budoucí vývoj, udržitelnost a v neposlední řadě nutnost a úspěšnost jejich reform, jsou stále velmi diskutovanými tématy u nás i v ostatních vyspělých státech Evropy. Financování důchodů patří mezi jeden z největších mandatorních výdajů státního rozpočtu České republiky a z velké části se podílí na jeho deficitu.

Reforma penzijního systému je tedy nezbytným krokem k jeho celkové stabilizaci. Měla by být realizována jako plynulý a především trvalý proces, který by zabránil velkému zatěžování systému a naopak přispíval k celkovému ekonomickému rozvoji země.

Penzijní systémy s průběžným financováním se v Evropě začaly vytvářet po 2. světové válce. V průběhu 90. let proběhly v mnoha zemích jejich částečné reformy. Hlavním znakem reformy v České republice po roce 1989 byla snaha o navázání na historické tradice sociálního pojištění. Měl být vybudován transparentní a finančně stabilní systém založený na dvou pilířích a mezigenerační solidaritě. Tzn. první pilíř – založený na povinném důchodovém pojištění s průběžným financováním a druhý pilíř – dobrovolné doplňkové důchodové připojištění, založené na kapitálovém financování. Z důvodu dynamických změn v sociální a demografické struktuře, se průběžný systém, který byl z počátku přebytkový, dostal na hranici udržitelnosti.

Od roku 2011 proběhla řada menších změn parametrů zákona o důchodovém pojištění, které bývají označovány “malou důchodovou reformou”¹, jejímž cílem bylo zvýšit dlouhodobou udržitelnost systému. Nejvýznamnější změnou této reformy bylo zrychlení prodlužování věku odchodu do důchodu, které bude pokračovat až do 67 let mužů i žen a u žen již nebude zohledňován počet narozených dětí. Došlo k postupné každoroční změně zápočtu vstupních údajů včetně výpočtu státního důchodu a dále ke zpřísnění vdovských důchodů, kdy se zkrátila lhůta pro obnovu důchodu z pěti na dva roky.

¹ Jednalo se o změny pravidel valorizace důchodů, ustanovení o průměrné mzdě a prodlužování věku odchodu do důchodu.

Od 1. 1.2013 vstoupila v platnost kompletní změna systému důchodového spoření “velká důchodová reforma”, která spočívala v zavedení druhého dobrovolného kapitálového pilíře. Část finančních prostředků, které plynuly do povinného důchodového systému, byla přesunuta na kapitálový princip financování a byla svěřena soukromým finančním institucím.

Zároveň byl v rámci III. pilíře zaveden nový finanční produkt – doplňkové penzijní spoření, které vzniklo transformací dosavadního penzijního připojištění.

Konec roku 2014 byl pro postup penzijní reformy zlomovým. Nově ustavená vládní koalice se dohodla na zrušení reformního II. pilíře, který byl zaveden v roce 2013. Důvodem byla především nízká účast občanů. Při MPSV ČR byla vládou ustavena odborná komise² pod vedením Prof. PhDr. Martina Potůčka, CSc. MSc., jejímž úkolem je navržení přesného postupu zrušení II. pilíře. K 1. 1.2016 nabude účinnosti zákon upravující proces jeho ukončování, který by měl být rozložen do několika měsíců, tak aby od ledna 2016 mohlo být zahájeno vypořádání vložených finančních prostředků. Komise se tak snaží o nastavení ekonomické udržitelnosti důchodového systému, který by měl realizovat změny na základě širšího konsenzu tj. stanovení věku pro odchod do důchodu s ohledem na střední délku dožití, najít nový valorizační mechanismus, posílení zásluhovosti apod.

2 Cíl práce a metodika

1.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit důchodové zabezpečení v ČR a pojistný trh, nabízející produkty důchodového spoření, doplňkového důchodového spoření, penzijního připojištění a životního pojištění. Dílčím cílem práce je zhodnotit penzijní systémy v České republice a ve vybraných zemích EU.

² Odborná komise pro důchodovou reformu je složena ze zástupců všech sněmovních stran a z expertů a představitelů odborů, Rady seniorů i Asociace penzijních společností.

1.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou.

V teoretické části budou vysvětleny základní vztahy a kategorie, týkající se problematiky důchodového zabezpečení v České republice, tj. definice systému sociálního zabezpečení, jeho cíle a nástroje, historický vývoj, současná právní úprava, systém státní sociální podpory a sociálního pojištění.

V praktické části bude provedena analýza současného stavu důchodového zabezpečení, včetně komparace s důchodovými systémy ve vybraných zemích EU, analýza demografického vývoje a analýza trhu životního pojištění a doplňkového penzijního spoření.

V závěru diplomové práce bude provedeno celkové zhodnocení včetně vlastních návrhů na systém důchodového zabezpečení obyvatel ČR ve stáří.

K dosažení cílů diplomové práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, syntéza, komparace a metoda empirického zkoumání, tj. dotazníková metoda.

Informace budou čerpány především z těchto zdrojů:

- ekonomických a právních publikací a odborných časopisů
- statistická data z ročenky ČSÚ
- českých a zahraničních internetových zdrojů
- dotazníkového šetření
- z vlastních praktických i teoretických znalostí z oblasti sociálního zabezpečení, které jsem čerpal během soukromého života a studia

Práci tvoří pět kapitol a závěr. První tři kapitoly jsou teoretické a popisují historii a okolnosti vzniku důchodového pojištění v České republice a ostatních zemích střední Evropy. Ve třetí kapitole přibližuji změny penzijních systémů v těchto zemích a kombinuji zde teoretické znalosti a praktické zkušenosti. Čtvrtá a pátá kapitola je praktickou částí této práce. Jsou zde uplatněny vědomosti získané v teoretické části a zároveň stručné shrnutí dotazníkového šetření.

3 Teoretická východiska

3.1 Systém sociálního zabezpečení v České republice

Sociální zabezpečení můžeme vnímat jako soubor organizačních, právních a finančních opatření, kterými stát reguluje poskytování sociálních služeb a sociální pomoci svým občanům, kteří se dostali do nepříznivé životní situace. Mluvíme o nástroji sociální politiky, jehož hlavním cílem je zaručit občanům jejich sociální práva daná Ústavou. Aktivně se snaží předcházet vzniku sociálních problémů systémovými opatřeními, nebo pokud již problémy vzniknou, soustředí se na jejich řešení. V tomto snažení se však může opřít o další instituce, neboť se v širším kontextu dotýká celé řady politik, které se svým způsobem snaží o totéž. Zasahuje do oblasti školství, zdravotnictví, politiky zaměstnanosti, bytové politiky apod. V užším pojetí se snaží o zmírnění sociálních rizik, jakými jsou stáří, nemoc, nezaměstnanost, chudoba apod.

3.2 Historický vývoj sociálního zabezpečení

Prvními pokusy o vytvoření uceleného rámce pro sociální politiku na našem území byly snahy křesťanské církve, která nastavila pravidla chování člověka, jejichž prostřednictvím může dojít spasení. Církev tak nabádala k pomoci chudým a i z těchto důvodů byly zakládány první řády a kláštery, které o chudé pečovaly. V roce 1785 byl vydán dvorský dekret, jímž povinnost pečovat o chudé byla uložena vrchnosti, a od roku 1854 byla tato povinnost přenesena pro obce. Na základě “chudinských zákonů” z roku 1868 byla obcemi poskytována chudinská péče, která spočívala v zajištění ubytování v chudobincích nebo obecních pastouškách a poskytování nejnutnější stravy. V té době to byl jediný nástroj sociální ochrany obyvatelstva.

Systémy sociálního zabezpečení, tak jak je známe dnes, se začaly rozvíjet s rozvojem průmyslu. S rozpadem feudálních statků se obyvatelstvo začalo stěhovat do měst a nezaměstnanost a chudoba se stávaly problémem. Městská správa a stát, který do té doby do sociálních situací obyvatelstva nezasahoval, byly nuceny tyto problémy řešit.³

³ Např. roku 1837 Dekretem dvorského kancléře bylo uloženo továrníkům, živnostníkům a obchodníkům hradit za dělníky stravné v nemoci po dobu čtyř týdnů, Horní zákon 1854 nařídil majitelům dolů zřídit bratrskou pokladnu, apod.

Prvním uceleným systémem sociálního, nemocenského a úrazového pojištění v Evropě byla tzv. Bismarckova reforma z roku 1881. První zemí na světě, která zavedla v roce 1883 povinné zdravotní a mateřské pojištění pro dělníky a jejich rodiny a následně zákon o úrazovém pojištění, bylo Německo. V roce 1889 byl vydán zákon o starobním a invalidním pojištění, na jehož základě měl každý dělník po dosažení sedmdesáti let nárok na starobní rentu a invalidní rentu při pracovní neschopnosti.⁴

Pod vlivem Bismarckovy reformy byly i na našem území, které v té době bylo součástí Rakouska-Uherska, v letech 1888 – 1889 zavedeny tzv. Taafeho reformy. Zavedly povinné veřejnoprávní pojištění, jehož součástí byly zákony o úrazovém pojištění dělníků (z. 1/1888), nemocenském pojištění dělníků (z. 33/1888) a zákon o bratrských pokladnách (z. 127/1889).

Toto schéma základního sociálního pojištění, kdy do systému přispívali jak zaměstnavatelé, tak zaměstnanci, postupně přejímaly i jiné evropské země.⁵

Po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku samostatného Československa byla řešení sociální politiky na našem území věnována velká pozornost. Reforma a modernizace systému sociálního pojištění byla dokončena ve dvacátých letech 20. století. Tento proces posílil tradici, kterou Československo zdědilo po rozpadu Rakouska-Uherska. Průběžný systém sociálního zabezpečení, založený na příspěvcích a na sociálním pojištění, byl doplněn o různá schémata státní sociální podpory a zároveň umožňoval širší zapojení neziskového sektoru do oblasti sociálních služeb.

Nejdůležitějším z nových právních předpisů byl zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který se vztahoval především na dělníky. I nadále existovala veřejná chudinská péče organizovaná především domovskými obcemi, které budovaly různá zařízení jako starobince, chudobince, sirotčince, útulky, obecní kuchyně apod.⁶

⁴ Munková, G. a kol., Sociální politika v evropských zemích. 1. vydání, Praha: Karolinum 2004, str. 96

⁵ V letech 1894 – 1905 byly zavedeny systémy povinného úrazového pojištění v Německu, Finsku, Velké Británii, Dánsku aj. Důchodové pojištění bylo zavedeno v roce 1908 ve Velké Británii. Penzijní systém v roce 1913 ve Švédsku. Následovaly systémy pojištění v nezaměstnanosti např. v roce 1905 ve Francii.

⁶ Tröster, P. a kol., Právo sociálního zabezpečení. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck 2005, str. 30-31

Ve třicátých letech 20. století, v období krize, dochází ke zvyšování odpovědnosti státu za sociální situaci obyvatelstva. Rozhodující funkci v oblasti sociální politiky tak přebral stát, který vedle soukromé dobročinné činnosti zveřejnoprávnil sociální péči.

Po druhé světové válce dochází k rozmachu sociální politiky. Panovala snaha o vybudování tzv. sociálního státu. Poválečná Evropa procházela obdobím ekonomického růstu. Vytvářela se střední třída, která byla schopna ve větší míře přispívat do sociálního systému. Nejenom Čechy ale především Slovensko, které bylo do té doby závislé především na zemědělské výrobě, zažily velký průmyslový rozvoj. Ekonomika byla centrálně plánována a díky silným nástrojům redistribuce došlo k vyrovnání sociálního i ekonomického vývoje v obou zemích. Sociální politika nabízela rozsáhlou soustavu sociálních dávek a sociálních služeb a jediným subjektem, který poskytoval sociální péči, byl stát.

3.3 Právní úprava a nástroje systému sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení je souhrnné označení pro všechny instituce poskytující občanům pomoc a služby v sociální oblasti.

Systém sociálního zabezpečení se řídí zákony a nařízeními, které upravují jeho složky:

- Z.č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- Z.č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- Z.č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění
- Z.č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- Z.č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení
- Z.č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
- Z.č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Z.č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
- Z.č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem
- Z.č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření

Nástroje systému sociálního zabezpečení

Oblast sociálního pojištění:

- Systém nemocenského pojištění
- Systém důchodového pojištění

Oblast státní sociální podpory – dávkový systém:

- Přídavek na dítě
- Sociální příplatek
- Příspěvek na bydlení
- Rodičovský příspěvek
- Porodné
- Pohřebné aj.

Oblast sociální pomoci v hmotné nouzi:

- Příspěvek na živobytí
- Doplatek na bydlení
- Mimořádná okamžitá pomoc

3.4 Systém státní sociální podpory

Státní sociální podpora je jednotný systém dávek vyjadřující podporu státu občanům a rodinám s dětmi. Konstrukce těchto dávek je odvozena od životního minima, které stanoví hranice příjmů občanů nebo rodiny a určení výše dávky. Existují dva druhy dávek vyplácených ze systému státní sociální podpory a to univerzální a dávky stanovené na základě testování skutečné celkové příjmové situace rodiny. V systému státní sociální podpory je uplatňován princip státem organizované solidarity ve dvou směrech: od bezdětných k rodinám s dětmi a od vysoko příjmových k nízkopříjmovým rodinám.⁷

3.5 Systém sociálního pojištění

Sociální zabezpečení je povinný finanční systém, kterým se občan zajišťuje pro případ budoucí nepříznivé sociální situace. Charakterizuje ho přerozdělování prostředků od plátců příspěvků k příjemcům dávek. Výše jednotlivých příspěvků se odvozuje od příjmu pojištěnce.

⁷ Krebs, V. a kol., *Sociální politika*. ASPI a.s., Praha 2005, str. 248

Odvody do státního sociálního systému se skládají z pojistného na nemocenské pojištění, pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

3.6 Nemocenské pojištění

Nemocenské pojištění upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění ve znění pozdějších předpisů. Nemocenské pojištění představuje zabezpečení výdělečně činných osob v případě dočasné pracovní neschopnosti, nařízené karantény, těhotenství a mateřství a ošetřování člena domácnosti nebo péče o něj⁸ a všechny výdělečně činné osoby mají v případě těchto krátkodobých sociálních událostí nárok na obligatorní, nezdanitelné a opakující se dávky nemocenského pojištění.

3.6.1 Nemocenské⁹

Účast v systému nemocenského pojištění je povinná ze zákona, pro OSVČ je účast dobrovolná. Nemocenské je dávka, která nepodléhá dani z příjmu, je poskytována z nemocenského pojištění a má nahradit dočasný výpadek příjmu výdělečně činné osoby po dobu její pracovní neschopnosti nebo karantény, za kalendářní dny. Je poskytována pojištěncům od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, za kalendářní dny. Během prvních dvou týdnů dočasné pracovní neschopnosti poskytuje zaměstnanci náhradu mzdy za pracovní dny zaměstnavatel a to vyjma prvních tří dnů. Podpůrčí doba¹⁰ je nejdéle 380 kalendářních dnů ode dne vzniku dočasné pracovní neschopnosti. Výše nemocenského za kalendářní den tvoří 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu.

3.6.2 Peněžité pomoci v mateřství¹¹

Peněžité pomoci v mateřství je dávkou nahrazující příjem a náleží při splnění stanovených podmínek¹² zaměstnankyním, ženám, uchazečkám o zaměstnání a OSVČ v souvislosti s těhotenstvím, mateřstvím a péčí o novorozené dítě.

⁸ §1, odst. 1., zákona č. 187/2006, o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, ASPI

⁹ zákon č. 187/2006, o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, hlava III – nemocenské, §23-31, ASPI

¹⁰ Podpůrčí doba je podstatným prvkem nároku na nemocenské. Podle konvence ILO je standardem délka 26 týdnů. Nemoc, která trvá déle, je trvalého charakteru a bývá řešena uznáním invalidity.

¹¹ §32-38, hlava IV, zákona č. 187/2006, o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, ASPI

Podpůrčí doba činí 28 týdnů u ženy, která porodila jedno dítě, u vícečetných porodů je podpůrčí doba 37 týdnů. U ženy, která převzala do péče dítě na základě rozhodnutí příslušného orgánu, z důvodu závažného onemocnění nebo úmrtí matky činí podpůrčí doba 22 týdnů, pokud však pečuje zároveň o dvě nebo více dětí činí podpůrčí doba 37 týdnů.

Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu.

3.6.3 Ošetřovné

Nárok na ošetřovné má zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu, že ošetřuje nemocného člena společné domácnosti, nebo pečuje o zdravé dítě mladší 10 let z důvodu uzavření školského zařízení (karanténa, havárie, epidemie, apod.).

Výše ošetřovného od prvního kalendářního dne činí 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu za kalendářní den.

3.6.4 Vyrovňovací příspěvek v mateřství a rodičovství

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje zaměstnankyni, která byla z důvodu těhotenství a mateřství dočasně převedena na jinou práci a z ní má bez svého zavinění nižší výdělek. Dávka se poskytuje do konce 9. měsíce po porodu.

Výše vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství se stanoví rozdílem denních vyměřovacích základů.

3.7 Důchodové pojištění a jeho principy

Důchodový systém v České republice je charakteristický svojí mírou universality, solidarity, relativní štědrosti, pojistně-matematické nerovnosti a dlouhodobé finanční neudržitelnosti.

¹² Základní podmínkou je účast na pojištění v době nástupu na PPM (8 až 6 týdnů před očekávaným dnem porodu) a účast na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech před dnem nástupu na PPM.

Univerzálnost – nikoho nediskriminuje a nikoho nevylučuje. Základním principem je účast všech ekonomicky aktivních osob.

Jednotná úprava – pro všechny skupiny pojištěnců platí jednotné zásady pro nároky na důchod.

Obligatornost – po splnění daných podmínek vzniká právní nárok na výplatu důchodů.

Dynamičnost – systém je složen z konstrukčních prvků, které jsou každoročně aktualizovány (indexování vyměřovacích základů, valorizace důchodů)

Štědrost a solidarita – v průměru dosahuje náhradový poměr důchodových dávek stávajícího systému 38 %. Existuje zde ovšem rozdíl mezi osobami, které měli v době před odchodem do důchodu vyšší příjmy a přispívali tedy do systému větší měrou.

Pojistně matematická nerovnost – v systému však není motivace občanů k setrvání v pracovním procesu po dosažení věku odchodu do důchodu. Pozdější odchod do důchodu by měl být zvýhodňován, což by mělo vliv na zlepšení finanční rovnováhy systému. Na druhou stranu je penalizován předčasný odchod do důchodu trvalým krácením výše vypláceného důchodu.

Dlouhodobá finanční neudržitelnost – stabilita systému je uvažována na 15 – 20 let.

Do českého důchodového systému vstupují:

- Povinné základní důchodové pojištění dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Důchodové spoření dle zákona č. 426/2011 Sb.,
- Doplnkové penzijní spoření dle zákona č. 427/2011 Sb.
- Součástí tohoto systému jsou i produkty komerčních pojišťoven a to zejména životní pojištění.

Účast v systému důchodového zabezpečení vychází ze zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a je povinná a jednotná pro všechny fyzické osoby výdělečně činné na území České republiky. Na základě novely tohoto zákona jsou od roku 2014 všechny osoby, které jsou účastny nemocenského pojištění zároveň účastníky důchodového pojištění. Požadavek povinné účasti v systému je jedním z principů občanské solidarity.

Osoby účastné v systému důchodového zabezpečení můžeme rozdělit do dvou skupin – na ty, jimž účast vzniká nezávisle na jejich vůli a na ty, kteří se rozhodnou k účasti v systému na základě dobrovolného rozhodnutí.

První skupinu tvoří osoby, vyjmenované v zákoně o důchodovém pojištění¹³

- zaměstnavatel – tj. organizace, právnická nebo fyzická osoba, která zaměstnává alespoň jednoho zaměstnance a má sídlo nebo trvalý pobyt na území ČR.
- zaměstnanec – v pracovním poměru, činný na základě dohody o pracovní činnosti, společníci a jednatelé společností ručením omezeným apod.
- OSVČ – mají povinnost platit pojistné na důchodové zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Druhou skupinu tvoří osoby účastné dobrovolného důchodového zabezpečení za těchto podmínek:

- jsou starší 18 let;
- jsou uchazeči o zaměstnání
- připravují se soustavně na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole, s výjimkou prvních 6 let studia po dosažení 18 let věku;
- doba, po kterou může být pojištěnec účasten dobrovolného důchodového pojištění, se mění dle novely zákona z 10 na 15 let.

3.7.1 Starobní důchod

Dosažení určité věkové hranice zakládá nárok na starobní důchod. Doba, po kterou je člověk schopen pracovat, je ovšem ryze individuální záležitostí. Záleží tak, na jeho osobním rozhodnutí, jestli je schopen setrvat v pracovním procesu nebo využije systému důchodového pojištění a začne pobírat důchodové dávky. Zavedením pružné věkové hranice odchodu do důchodu se mu toto rozhodování usnadnilo.

¹³ Z.č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Po roce 1998 byla zavedena možnost předčasného odchodu do důchodu a tímto opatřením byly řešeny i sociální situace občanů, kteří v krátké době před dosažením věkové hranice pro odchod do starobního důchodu ztratili zaměstnání. Instrukce dočasně krácených předčasných důchodů byla výhodná, jelikož dosažením věkové hranice pro odchod do důchodu občanům vznikl nárok na nekrácený starobní důchod. Od roku 2004 však byly pro velké nároky na penzijní systém dočasně krácené důchody zrušeny a krácení důchodů je při odchodu do starobního důchodu trvalé.

Koncepce starobního důchodu

Starobní důchod je bezpochyby nejvýznamnější dávkou penzijního systému. Nárok na něj vzniká při dosažení důchodového věku, který je stanoven právními předpisy a získání potřebné doby pojištění. Koncepce starobního důchodu je kombinací dvou pojetí – koncepcí výsluhy, kdy nárok na důchod vzniká odpracováním stanoveného počtu let nebo po příslušné době pojištění a koncepcí invalidy, kdy od určitého věku jsou už osoby považovány za invalidní.

Horní hranice věku odchodu do důchodu je nyní stanovena na 67 let. Pro odchod do důchodu po dosažení důchodového věku se rozhoduje více než 80 % občanů přesto, že neztratili svoji schopnost pracovat. Jen minimum občanů odchází do důchodu ze zdravotních důvodů nebo tím řeší ztrátu zaměstnání.

Konstrukce starobního důchodu

Konkrétní výše starobního důchodu je dána jeho konstrukcí. V současné době se využívá dvousložková konstrukce důchodů. Používá se konstrukce zásluhové dávky doplněná o prvky individualizované dávky, tj. starobní důchody závisí v zásadě na výdělcích, s minimem sociální pomoci.¹⁴ Penzijní křivka odráží konstrukci dvou výměr starobního důchodu. Jedná se o kombinaci základní výměry, která je méně solidární a výrazně solidární procentní výměrou.

¹⁴ Vostatek, J., Sociální soukromé pojištění, Codex Bohemia Praha 1996, str. 105

- Základní výměra, která je stanovena pevnou částkou pro všechny typy důchodů bez ohledu na dobu pojištění a výši příspěvků do systému, činí 9 % z průměrné celostátní mzdy, což představuje částku ve výši 2 340,- Kč.
- Procentní výměra je obvykle vyšší než základní výměra důchodu. Stanovuje se z průměrných výdělků.

3.7.2 Invalidní důchod

Invalidní důchod je poskytován občanům s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem jako náhrada ztráty pravidelných příjmů. Nejedná se tedy o finanční kompenzaci za zdravotní postižení. Koncepce invalidního důchodu by tak měla motivovat občany k návratu do pracovního procesu. Výše invalidního důchodu závisí na výši příjmů a délce pojištění. Nárok na invalidní důchod zaniká dnem, kterým jeho příjemce dosáhl důchodového věku a vznikne mu tak nárok na starobní důchod.

Jsou vypláceny 3 formy invalidních důchodů

- I. stupně – při poklesu pracovní schopnosti o 35 – 49 %
- II. stupně – při poklesu pracovní schopnosti o 50 – 69 %
- III. Stupně – při poklesu pracovní schopnosti nejméně o 70 %

Výše invalidního důchodu se skládá ze základní výměry¹⁵ a z procentní výměry.¹⁶ Základní výměra zůstává stále stejná bez ohledu na délku pojištění a stupeň invalidity. Rozdíly nastávají ve výpočtu procentní výměry. Ta se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu za každý rok doby pojištění a dopočtené doby¹⁷ do dosažení důchodového věku v závislosti na stupni invalidity.¹⁸

¹⁵ Základní výměra invalidního důchodu činí 2 340,- Kč.

¹⁶ Nejnižší procentní výměra invalidního důchodu bez ohledu na stupeň invalidity činí 770,- Kč.

¹⁷ Dopočtená doba – je doba ode dne vzniku nároku na invalidní důchod do doby dosažení důchodového věku. Pro účely stanovení dopočtené doby se nebere skutečný důchodový věk pojištěnce, ale důchodový věk stanovený pro ženy stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě.

¹⁸ % sazba pro invaliditu I. stupně činí 0,5 %, II. stupně 0,75 % a III. stupně 1,5 % za každý rok pojištění

3.7.3 Vdovský a vdovecký důchod

Vdovský a vdovecký důchod je druh pozůstalostního důchodu, na který má nárok vdova nebo vdovec, jestliže zemřelá/ý pobíral starobní nebo invalidní důchod, nebo ke dni úmrtí splnil podmínky pro nárok na starobní nebo invalidní důchod nebo zemřel následkem pracovního úrazu. Vdovský/vdovecký důchod náleží pozůstalému po dobu jednoho roku. Po jeho uplynutí pokud pečuje o nezaopatřené dítě, dítě závislé na pomoci jiné osoby (ve II., III. nebo IV. stupni), o rodiče své nebo rodiče zemřelého, se kterým žije ve společné domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby, je invalidní ve III. stupni nebo dosáhl/a věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk nebo důchodového věku.

Výše invalidního důchodu se skládá ze základní výměry¹⁹ a z procentní výměry²⁰.

3.7.4 Sirotčí důchod

Sirotčí důchod je druh pozůstalostního důchodu, na který má nárok nezaopatřené dítě a to jak nezletilé tak zletilé, mladší 26 let. Na sirotčí důchod má nárok nezaopatřené dítě, zemřel-li rodič nebo osvojitel dítěte nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu, jestliže tito byli příjemci starobního nebo invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnili podmínku nároku na starobní důchod nebo zemřeli následkem pracovního úrazu.

Výše sirotčího důchodu se skládá ze základní výměry²¹ a z procentní výměry.²²

3.8 Životní pojištění

3.8.1 Historie pojišťovnictví v České republice

Lidé byli odpradáвна sužováni obavami z nejisté budoucnosti a hledali prostředky, jak těmto obavám čelit. Jedním z řešení je velice úspěšná myšlenka na vytvoření systému pojištění nahodilých, nepředvídatelných událostí, který by zajistil občanům právo na finanční pomoc v době, kdy se dostanou do tíživé životní situace.

¹⁹ Základní výměra vdovského/vdoveckého důchodu činí 2 340,- Kč.

²⁰ Procentní výměra činí 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.

²¹ Základní výměra sirotčího důchodu činí 2 340,- Kč.

²² Procentní výměra činí 40 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.

Počátky pojišťovnictví na našem území spadají do konce 17. století. Roku 1699 podal Jan Kryštof Bořek promyšlený návrh na zavedení povinného požárního pojištění budov v Čechách. Jeho návrh spočíval v zavedení protipožárního fondu, do něhož by povinně přispívali všichni občané, kteří by si právě koupili dům.²³ K realizaci tohoto projektu však nedošlo. Myšlenka pojištění majetku proti požárům byla opět vzkříšena v roce 1777, kdy byla zřízena pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, nářadí a dobytku. Nicméně tato pojišťovna brzy zanikla.

Tradice českého pojišťovnictví je spojena se založením První české vzájemné pojišťovny v roce 1827 se sídlem v Praze. Zakladateli byli Matyáš, hrabě z Thurnu a Hohensteinu a František Josef, hrabě z Vrtby. Téměř současně vznikla v Brně Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna. Obě tyto pojišťovny provozovaly zpočátku jen pojištění nemovitostí proti požáru. První česká vzájemná pojišťovna v roce 1864 rozšířila své služby o pojištění movitostí a krupobitní pojištění a až v roce 1909 bylo rozhodnuto o rozšíření činnosti o nová pojišťovací odvětví jako bylo životní pojišťování, pojišťování proti vloupání a pojišťování zákonné odpovědnosti a úrazu.

Zakládání pojišťoven se rozmohlo ve druhé polovině 19. století. Vznikaly pojišťovny vzájemné, rolnické a městské. V roce 1862 Asekurační spolek cukrovarníků, pojišťovna českých, německých a maďarských cukrovarníků, v roce 1865 Pražská městská pojišťovna, založena pražskými majiteli nemovitostí a v roce 1869 Vzájemná pojišťovací banka Slavia a Pojišťovna Praha, které se zabývaly životním pojištěním.

Tento rozvoj pojišťovnictví vyvolal potřebu provést právní úpravy obchodních společností. V roce 1880 byl vydán tzv. pojišťovací regulativ, který byl označován jako právní norma, provádějící spolkový zákon a obchodní zákoník z roku 1862 (zák. č. 1/1863 ř. z.) s účelem, jak se pravilo v preambuli, zajistit řádnou činnost pojišťoven, zabezpečit práva pojištěnců a výkon státního dozoru nad ústavou.²⁴

²³ Historie pojištění, jeho vývoj a význam, www.financnivzdelavani.cz/webmagazine/page.asp?idk=394

²⁴ Marvan, M.: Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl, Vydavatelství a nakladatelství Novinář, Praha, 1989

V období před I. světovou válkou dochází k dalšímu rozvoji pojišťoven. S rostoucí válečnou hrozbou rostl zájem pojištění vojenské služby a válečné pojištění. Vznikají např. v roce 1901 Zemská pojišťovna markrabství moravského, 1910 Patria, akciová společnost k pojišťování proti úrazům, vloupání a povinného ručení, a První pražská zaručovací banka a v roce 2012 Moldavia, akciová společnost v Praze. První světovou válkou byl přerušen úspěšný rozvoj pojišťovnictví. Odbornost a politická prozíravost představitelů pojišťovacích společností však uchránila majetky a prostředky klientů během válečného období 1914 – 1918. Finanční přebytky pojišťovacích společností byly ukládány především do nemovitostí a ne v hotovosti, která tehdy podléhala rychlému znehodnocení. Po vzniku samostatné Československé republiky byla zahájena nová etapa československého pojišťovnictví.

Po II. světové válce došlo na základě dekretu prezidenta z 24. 10. 1945 ke znárodnění více než 700 pojišťoven a pojišťovacích spolků. Garantem tohoto procesu byla Pojišťovací rada se sídlem v Praze. Od 1. 1. 1947 bylo v Československu vytvořeno pět pojišťoven, národních podniků. Po únoru 1948 zanikly všechny pojišťovny a veškeré pojišťovací služby převzal pojišťovací ústav Česká pojišťovna, národní podnik. Tímto krokem byl u nás na několik desetiletí přerušen přirozený tržní vývoj pojišťovnictví.

V souvislosti s novým federativním uspořádáním státu v roce 1968 byla tato pojišťovna restrukturalizována a byly vytvořeny dva samostatné subjekty Česká státní pojišťovna se sídlem v Praze a Slovenská štátna poisťovňa se sídlem v Bratislavě. Monopol těchto dvou subjektů trval až do devadesátých let, kdy se pojištný trh otevřel.

Po roce 1989 dochází v české ekonomice k transformaci směrem k tržnímu hospodářství. Začíná rozvoj pojištného trhu a roste jeho prestiž. Základní právní rámec byl stanoven zákonem č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, který nabyl účinnosti k 28. 5. 1991. Tímto krokem byl dán podnět ke vzniku českých konkurenčních pojišťoven. V roce 1992 tuto možnost dostaly i zahraniční pojišťovny. Byla zřízena instituce státního dozoru nad pojišťovnictvím jako garanta dodržování zákonem vymezených rámců a pravidel pro podnikání v tomto oboru. V roce 1993 byla založena Česká asociace pojišťoven. Jedná se o sdružení komerčních pojišťoven, jehož úkolem je obhajovat a zastupovat zájmy pojišťoven, iniciovat legislativní úpravy a zvyšovat image pojišťovnictví.

3.8.2 Životní pojištění

Životní pojištění je významný nástroj sloužící ke krytí rizik a k vytváření budoucích zdrojů. Životní pojištění je samostatné pojistné odvětví a orientuje se na pojištění rizika smrti nebo dožití. Hlavní význam spočívá v krytí rizika smrti a rizik neživotního charakteru jako je úraz, onemocnění, invalidita apod. Pojistné plnění má svá specifika, zatímco u neživotního pojištění je dáno výší škody u životního pojištění, kde je velmi obtížné určit výši škody, je vždy plněno na základě smluvního vztahu.

Pojistné na životní pojištění představuje cenu, kterou pojistník platí za poskytnutou pojistnou ochranu. Výše pojistného se stanovuje podle kalkulačního vzorce:²⁵

$$P_B = P_N + \alpha + \beta + \chi + \delta + Z + P_R *$$

Pojistné na životní pojištění musí být dostatečné, aby bylo možné vytvářet rezervy, které by pokryly nároky pojištěných na výplatu pojistného plnění, náklady komerčních pojišťoven a i umožnilo tvorbu zisku. Pojistné by mělo reagovat na inflaci, v praxi obvykle prostřednictvím indexace pojistného nebo pojistné částky, dále na změnu úrokové míry, na konkurenci, kurzové změny a na změny daňových předpisů v případě vyššího daňového zatížení.²⁶

3.8.3 Typy a druhy životního pojištění

Neživotní pojištění je souhrnný název pro všechna odvětví pojištění, která nespádají do životního pojištění a jehož prostřednictvím se občané chrání proti nepříznivým situacím a událostem spojených s újmou na zdraví nebo majetku.²⁷

²⁵ Čejková, V., Pojistná ekonomika I., Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004.

* P_B – pojistné brutto, P_N – pojistné netto, α – jednorázové počáteční náklady, β – běžné správní náklady za celou dobu pojištění, χ – běžné inkasní náklady, δ – běžné správní náklady spojené s výplatou důchodu, Z – kalkulační zisk, P_R – jiné přírážky. Od obecného kalkulačního vzorce pro pojistné ($P_B = P_N + N_v + Z + Z_s + P_R$) se liší přírážkami, které jsou typické jen pro životní pojištění.

²⁶ Syrový, P., Novotný, M., Osobní a rodinné finance, Grada 2005 Praha

²⁷ Hradec, M., Křivohlávek, V., Zárybnická, J., Pojištění a pojišťovnictví, Praha: VŠFS, 2005.

Do neživotního pojištění řadíme:

- Pojištění majetku – poškození nebo zničení věci živelní událostí, škody způsobené krádeží vloupáním nebo loupežným přepadením, pojištění technických rizik, havarijní pojištění, pojištění finančních ztrát apod.
- Pojištění odpovědnosti za škody – náhrada škody, povinná pojištění odpovědnosti, dobrovolná pojištění odpovědnosti
- Pojištění osob – úrazové pojištění, pojištění příjmů v době pracovní neschopnosti, cestovní pojištění
- Ostatní – pojištění záruky, úvěru, právní ochrany

3.9 Doplňkové penzijní spoření

V České republice bylo zavedeno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem jako nadstavba k základnímu systému důchodového zabezpečení. Občanům tak vznikla možnost aktivně se podílet na své budoucnosti formou dlouhodobého spoření navíc zvýhodněného státními příspěvky. Penzijní připojištění bylo označováno jako III. pilíř penzijního systému – dobrovolné, fondově financované, soukromě provozované a státem podporované spoření na stáří.

Od 1. 1.2013 bylo penzijní připojištění na základě zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření nahrazeno doplňkovým penzijním spořením, které umožňuje využití všech výhod penzijního připojištění.

3.9.1 Penzijní fondy

Penzijní fond je specializovaná finanční instituce, která se zabývá poskytováním služeb penzijního spoření. Mohou jimi být jen právnické osoby se sídlem na území České republiky mající formu akciových společností, jejichž základní kapitál činí 50 mil. Kč. Penzijní fondy vznikly podle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením a podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření byly transformovány.

Penzijní společnosti jsou sdružené v Asociaci penzijních společností ČR, která byla založena v roce 1996 jako asociace penzijních fondů ČR. Od 1. 1.2013 sdružuje deset členů, kterými jsou všechny penzijní společnosti působící na trhu soukromého kapitálového spoření na důchod v České republice. Provozují důchodové spoření a doplňkové penzijní spoření a za tímto účelem obhospodařují jednotlivé fondy. Přidruženými členy²⁸ jsou tři společnosti, které poskytují odborné služby, zejména v oblasti auditu a daňového poradenství.²⁹

Tabulka 1: Penzijní společnosti působící v ČR – stav k 31. 12.2014

Penzijní společnosti	Depozitář	Počet klientů	Aktiva účastníků (Kč)
Allianz PS, a.s.	Komerční banka, a.s.	493 571	24 936 000 000
AXA PS, a.s.	UniCredit Bank, a.s.	417 049	33 474 010 000
Conseq PS, a.s.	UniCredit Bank, a.s.	507	6 000 000
Conseq důchodová PS, a.s.	UniCredit Bank, a.s.	98 346	5 308 000 000
Česká spořitelna PS, a.s.	Komerční banka, a.s.	1 031 880	50 652 600 000
ČSOB PS, a.s.	UniCredit Bank, a.s.	696 967	32 607 000 000
ING PS, a.s.	Česká spořitelna, a.s.	390 368	27 429 000 000
KB PS, a.s.	Česká spořitelna, a.s.	570 992	36 001 780 000
PS České pojišťovny, a.s.	UniCredit Bank, a.s.	1 330 283	71 825 000 000
Raiffeisen PS, a.s.	ČSOB, a.s.	13 200	59 000 000

Zdroj: APS ČR

Penzijní společnosti spravují příspěvky účastníků a investují je v souladu se zákonem do státních i soukromých dluhopisů, hypotečních zástavních listů, akcií a podílových listů (max. 25 %), nemovitostí a movitých věcí (max. 5 %) nebo je ukládají na účty u bank (bez limitu, max. 10 % u jedné banky) nebo mají možnost investování v zahraničí a to výhradně do státních dluhopisů členských zemí OECD. Hospodaření fondů podléhá státnímu doзору a výnosy se každoročně (min. 85 %) rozdělí mezi účastníky.

²⁸ Deloitte Advisory, s.r.o., Ernst&Young, s.r.o., KPMG, s.r.o.

²⁹ www.apfcr.cz/cs/uvod

Penzijní společnosti povinně vydávají své statuty a sestavují penzijní plány. Statut penzijní společnosti a jejich fondů je veřejně přístupný dokument, který obsahuje rozsah činností, zaměření a cíle investiční politiky, zásady hospodaření penzijní společnosti, způsob užití zisku, obchodní jméno a sídlo depozitáře, způsob zveřejňování zpráv o hospodaření s majetkem a o změnách statutu a informací.³⁰

Penzijní plány jsou sestavovány jako příspěvkově definované, při nichž výše vyplácených penzí závisí na celkovém úhrnu zaplacených příspěvků, podílu účastníka na výnosech hospodaření a věku, od kdy je penze účastníkovi poskytována.

Penzijní plán obsahuje smlouvu, ve které se uvádí: účastníci penzijního spoření, druhy sjednaných penzí, identifikační údaje penzijních fondů, výši příspěvků a formu jejich úhrady, informaci o příspěvku zaměstnavatele, pojištěnou dobu, podmínky odkladu nebo přerušení placení příspěvků jejich změny, změny smlouvy, výpověď penzijního spoření, zánik penzijního spoření, státní příspěvky, podmínky a vznik nároků na dávky a na jejich výplatu, informační povinnost penzijního fondu.³¹

3.10 Reforma důchodového zabezpečení

3.10.1 Typologie penzijních systémů

V Evropských zemích jsou penzijní systémy založeny na vícezdrojovém financování, které do jisté míry eliminuje závislost na jednom pilíři, který s ohledem na demografii a ekonomický vývoj neposkytuje do budoucna záruku udržitelnosti penzijního systému alespoň na současné výši. Kombinované systémy důchodového zabezpečení jsou postaveny na dvou nebo třech pilířích, které se vzájemně doplňují. První pilíř je součástí státního rozpočtu a tvoří jej povinné průběžně financované důchodové pojištění. Garantuje minimální výši důchodu pro všechny účastníky systému. Druhý pilíř tvoří povinné důchodové pojištění spravované soukromými penzijními společnostmi a má podobu individuálních účtů. Fondový způsob financování tvoří podmínky pro růst úspor pro všechny, kdo se do tohoto pilíře dobrovolně rozhodnou vstoupit. Třetí pilíř je dobrovolný, jedná se o individuální penzijní spoření a životní pojištění.

³⁰ Statut transformovaného fondu AXA penzijní společnosti, a.s.

³¹ Allianz penzijní fond, a.s., Penzijní plán

3.10.2 PAYG

I. pilíř a zároveň nejstarší penzijní systém je dávkově definovaný a průběžně financovaný systém PAYG “pay-as-you-go”, což v českém překladu znamená “plat’ tak jak jdeš”. Jde o povinný univerzální systém důchodového pojištění, do kterého jsou zapojeni všichni ekonomicky aktivní občané. Financování tohoto systému se odvíjí od pravidelných měsíčních odvodů ze sociálního pojištění a to 28 % sazbou těch, kteří nevstoupili do II. pilíře a 25 % sazbou těch, kdo do II. pilíře vstoupili. Příjmy těchto odvodů jsou evidovány na zvláštním účtu důchodového pojištění v rámci státního rozpočtu a z něj jsou financovány aktuální výplaty důchodů.

Tento systém je postaven na plné solidaritě a je závislý na poměru mezi přispěvateli a příjemci. Změny v sociální a demografické struktuře, vliv krize a tím pádem zhoršující se ekonomické podmínky zapříčinily, že průběžný systém financování důchodů se stává nadále neudržitelným.

Důchodové dávky jsou mandatorním výdajem státního rozpočtu a musí se vyplácet bez ohledu na jeho příjmovou stránku. V důsledku nevyváženosti příjmové a výdajové strany rozpočtu se systém stále více zadlužuje, a jelikož je dluhové financování dlouhodobě neudržitelné a systém se tak může dostat do dluhové pasti, je nutné hledat nové zdroje financování.

3.10.3 NDC

Systém NDC – “National Defined Contribution” je průběžně financovaným důchodovým systémem s fixní příspěvkovou sazbou. Příspěvky jsou evidovány na osobních virtuálních účtech a jsou zhodnocovány na finančním trhu. Nárok a výše důchodu, vypočítaná na základě pojistně matematických principů, závisí na výši vybraných příspěvků a investičním výnosu. Vyplacené dávky by se měly rovnat kapitálu na individuálních účtech. Na počátku vypočítaná anuita je indexována, aby se důchody vyvíjely s celkovým trendem ekonomiky. Indexace probíhá podle vývoje průměrné nominální mzdy. Takzvaný “index průměrných příjmů” zajišťuje, že pokud reálné mzdy rostou, tak rostou i důchody.

Průběžně financovaný systém představuje spolehlivou formu úspor pro financování poproduktivního období. Pojištění starobního důchodu je specifické v tom smyslu, že se jedná o kombinaci pojištění a spoření. Musí být proto založeno nejen na solidaritě, ale do jisté míry i na zásluhovosti.

Z hlediska státu je důležité, že NDC systém řeší problém státního deficitu pouze za předpokladu dalších změn. Ze systému bude možno vyplatit tolik dávek, kolik se od ekonomicky aktivních občanů vybere na pojistném. Pokud by lidé odcházeli do důchodu ve stejném věku jako dnes a nezměnily by se ani jiné parametry, nutně by musely klesat důchody s ohledem na stále se zhoršující poměr počtu důchodců vůči plátcům pojistného. Otázkou je, zda by pak vůbec zbyly peníze na jiné než minimální důchody pro všechny, čímž by “spravedlnost” nového systému vzala za své.³²

3.10.4 FDC

Systém FDC – “Financial defined contribution”, finančně definovaný příspěvkový systém. Tento systém je plně fondový, je spravován soukromými fondy a jejich prostřednictvím jsou příspěvky, které jsou ukládány v individuálních kontech, investovány na kapitálových trzích.

V systému FDC je penze občanům poskytována formou doživotní renty. Výhodou tohoto systému je vyšší průhlednost a transparentnost, spravedlnost (čím více si spořím, tím více získávám – ovšem v závislosti na vývoji kapitálových trhů), účastníci si mohou určit, kde chtějí své finanční prostředky investovat dle svých preferencí. Očekávané vyšší výnosy z kapitálových trhů mají kompenzovat ztráty reálné hodnoty penzí ze systému PAYG. Nevýhodami tohoto systému je především to, že jeho účastníci nesou plné riziko za svá rozhodnutí. V systému FDC neexistují žádné garance nejnižší výše penzí. Vše se odvíjí od vývoje na kapitálových trzích. Je zde potlačena mezigenerační solidarita.

³² Valenčík, R., Havlíčková, K., Důchodový systém je potřeba konečně změnit, www.isea-cz.org.

3.11 Srovnání penzijních systémů dle kritérií

Tabulka 2: Vícekriteriální srovnání penzijních systémů

	PAYG	NDC	FDC
ÚČAST V SYSTÉMU	Povinná	Povinná ³³	Dobrovolná
SOLIDARITA	Mezigenerační	Mezigenerační	Žádná
OSOBNÍ ROZSAH	Všichni ekonomicky aktivní	Všichni ekonomicky aktivní	Individuální
INDEXACE	Automatická	Na základě inflace	Zhodnocování na kapitálových trzích
VLIV DEMOGRAFICKÝCH ZMĚN	Vysoký	Vyšší	Nízký
MÍRA STÁTNÍ GARANCE	Ano - rizika nese stát	Ano	Ne – rizika nesou účastníci
SPRÁVA SYSTÉMU	Státní	Státní, veřejná	Soukromá
MÍRA VÝNOSNOSTI	Závisí na reálném růstu mezd a míře růstu populace	Závisí na reálném růstu mezd a míře růstu populace	Determinována reálnými výnosy z investovaných prostředků – úroková míra
EVIDENCE PŘÍJMŮ	Zvláštní účet SR	Virtuální osobní účty v rámci SR	Individuální účty
ADMINISTRATIVNÍ NÁKLADY	Nízké	Vysoké	Vysoké
VÝŠE DÁVEK	Závisí na době pojištění a výši příjmů	Závisí na výši zaplacených příspěvků a době dožití	Závisí na investičním výnosu a zaplacených příspěvcích

Zdroj: vlastní zpracování na základě prostudované odborné literatury uvedené v příloze

³³ Po rozhodnutí vstoupit do systému je účast povinná.

3.12 Důchodové reformy z pohledu mezinárodních institucí

Problematika důchodového zabezpečení, tvorba a analýza důchodových schémat a doporučení k reformám penzijních systémů patří již řadu let i k agendě mezinárodních institucí.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD

Mezinárodní asociace sociálního zabezpečení – ISSA

Mezinárodní organizace práce – ILO

Světová banka – WB

Mezinárodní měnový fond – IMF

Evropská komise – EC

3.12.1 OECD

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) je mezinárodní hospodářská organizace založená v roce 1961³⁴ na podporu ekonomického pokroku a světového obchodu. Poskytuje platformu pro porovnávání zkušeností, koordinuje domácí a zahraniční politiku svých členů, pomáhá identifikovat problémy a hledat, případně pomoci implementovat osvědčené postupy jejich řešení. Jejím cílem je analyzovat ekonomický růst a formulovat politická doporučení.

Přístup OECD se poněkud liší od přístupu jiných mezinárodních institucí. Nenavrhuje detailní modely reforem, ale naznačuje důležité trendy a principy z nichž by měly důchodové reformy vycházet a stává se platformou pro diskusi o možných reformních krocích, které lze doporučit. Nabízí svým členům prostor pro plánování a koordinaci reformních opatření, snaží se vést s nimi dialog a přimět je ke vzájemné výměně dobrých a špatných zkušeností.

³⁴ OECD vznikla v roce 1948 jako Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), jako správce Marshallova plánu – realizace pomoci a ekonomických programů na obnovu Evropy po II. světové válce. V roce 1961 byl OEEC reformován do OECD a počet členů byl rozšířen o evropské státy. Česká republika se stala členem OECD v roce 1995.

Většina členských zemí má historicky rozvinuté a zakořeněné penzijní systémy a je tedy složité vyjádřit preference pro jeden reformní model. Zde se jeví jako nejvhodnější způsob reformy metoda pomalých a postupných změn. Je tedy zřejmé, že radikální reformy je možné lépe aplikovat v málo vyvinutých penzijních systémech. Státy by při reformách důchodových systémů měly respektovat některé základní cíle:³⁵

- Administrativní efektivita vedoucí k minimalizaci provozních nákladů systému
- Diverzifikace zdrojů příjmu v důchodu přes soukromé nebo veřejné poskytovatele
- Větší flexibilita v rozhodování o důchodu
- Opatření politiky zaměstnanosti – pracovní a vzdělávací pobídky seniorům, sankce za předčasný odchod do důchodu
- Finanční a fiskální udržitelnost
- Harmonizace reforem a získávání veřejnosti pro jejich podporu

Doporučení OECD

▪ Pozdější odchod do důchodu

Nejčastěji diskutovanou složkou penzijního systému je věk, ve kterém mohou pracující odejít do důchodu. Historicky byly důchody zavedeny v době, kdy průměrná délka života byla jen mírně nad zákonným věkem odchodu do důchodu. Zvýšení věku odchodu do důchodu v závislosti na nárůstu střední délky života má za cíl zajistit stabilitu důchodového systému. V příštích 50 letech se očekává, že naděje dožití při narození se v rozvinutých státech zvýší o 7 let. Tento reformní krok je aplikován v 28 zemích OECD. V souladu s dlouhodobými prognózami tak vše nasvědčuje tomu, že ve většině těchto zemí bude věk odchodu do důchodu 67 let nebo vyšší. Způsobů, jak zvýšit věk odchodu do důchodu existuje několik:

- Zvýšení věku nároku na plný důchod a jeho krácení předčasného důchodu
- Zvýšit počet odpracovaných let pro získání nároku na plný důchod
- Prodloužení rozhodného období pro zohlednění příjmů. Výpočet z výdělků za celou pracovní kariéru.

³⁵ www.oecd.org/pensions/, Pensions at a Glance 2013: OECD and G20 Indicators, OECD 2013

- Snížení celkových nákladů na důchody

Snížení výše důchodu ke mzdě u pojistných schémat nebo snížení výše důchodů u universálních schémat a změna indexace důchodů. Předpokládá se, že by těmito opatřeními bylo dosaženo stejného efektu jako v případě realizace opatření pozdějšího odchodu do důchodu. Tato opatření jsou nicméně málo realistická, ale pokud se přijmou, tak by se měla zavádět postupně a s dostatečným předstihem neboť snížením důchodů by vzrostl počet „chudých“ mezi důchodci.

- Větší adresnost v důchodových systémech

Výplata důchodů z veřejného systému pouze občanům s nejnižšími příjmy. Středně a vysoko příjmové skupiny obyvatelstva by byly zajištěny ze soukromých zdrojů. Výše důchodu by vzhledem ke mzdám byla konstantní, ale poklesl by počet občanů, kteří by měli nárok na důchod.

Z poslední zprávy OECD věnované problémům důchodových reforem vyplývá, že i když se reformy v jednotlivých státech liší, je předpoklad, že budou směřovat ke zvýšení věku odchodu do důchodu, vyšším příspěvkům a nižším důchodům z veřejného systému. Podle provedených analýz snížení výše vyplácených důchodů nemusí v konečném důsledku znamenat snížení životní úrovně důchodců, jelikož je potřeba brát v úvahu všechny zdroje příjmu, jimiž občané disponují. Důležitou součástí všech uskutečňovaných reforem by mělo být také zvýšení pracovních pobídek a příležitostí pro občany v důchodovém věku. Moderní penzijní systém by měl být více pilířový, složený z různých schémat a programů.

3.12.2 ISSA a ILO

Mezinárodní asociace sociálního zabezpečení (ISSA) a Mezinárodní organizace práce (ILO) vychází ze společného přesvědčení, že poskytování starobních důchodů je kolektivní povinností. Stát musí prostřednictvím systémů sociálního zabezpečení zajistit minimální příjem pro dnešní i budoucí důchodce.

Úkolem státu je zabezpečit minimální úroveň důchodů, která by měla dosahovat u občanů v důchodovém věku po splnění dané doby pojištění 40 % celoživotních výdělků.³⁶

Organizace si uvědomují současné problémy průběžně financovaného penzijního systému. ILO doporučuje zapojovat do systému všechna dostupná řešení.

Na jedné straně zvýšení zákonného i skutečného odchodu do důchodu³⁷, zvýšení zaměstnanosti žen a snižování míry nezaměstnanosti. Na straně druhé prohlašuje, že se nelze vyhnout zvýšení příspěvků a snížení úrovně vyplácených důchodů.

Průběžně financovaný systém je, podle těchto organizací, možné reformovat, ale minimální důchody by stále měly mít podobu dávkově definovaných schémat, z důvodu rizikovosti příspěvkově definovaných témat. To znamená, že výše důchodů by měla být předvídatelná a garantovaná.

Doporučení ILO

ILO doporučuje dvě alternativy. První z nich je více pilířový systém, který by byl financován z více zdrojů. Byla by to tedy kombinace dávkově a příspěvkově definovaných schémat. Systém by měl obsahovat několik úrovní:³⁸

- Testované a dávkově definované minimální důchody, které by poskytovaly podporu příjmu pro občany bez jiných zdrojů příjmů.
- PAYG systém s definovanou výší důchodů, povinný a veřejně spravovaný, který by poskytoval mírný náhradový poměr (na úrovni 40 – 50 % průměrného celoživotního výdělku) všem, kteří do systému přispívali. Plná indexace.
- Plně fondový systém definovaný na základě příspěvku, povinný a spravovaný soukromými penzijními agenturami. Důchod by byl poskytován prostřednictvím anuity. Tento systém by zahrnoval zaměstnanecká a individuální schémata.
- Plně fondový systém definovaný na základě příspěvků, dobrovolný, bez omezení a spravovaný soukromými penzijními agenturami.

³⁶ Konvence č. 102, část XI., článek 65 – 67, C102 – Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102), Part XI Standards to be complied with by periodical payments, Article 65 – 67, www.ilo.org

³⁷ C102 – Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102), Part V. Old-Age Benefit, Article 25 – 30, www.ilo.org

³⁸ The development and reform of social security pensions: The approach of the International Labour Office, Gillion, C., Director Social Security Department, ILO 2000, str. 26.

Tato struktura by měla zásluhu na rozdělení rizik spojených s průběžně definovaným systémem a to jak rizika spojená s veřejnou správou průběžně financovaného systému tak s tržními riziky příspěvkově definovaného systému. Zároveň poskytuje základní jistoty pro většinu občanů ve středním příjmovém pásmu.

Druhá alternativa spočívá v povinném, tzv. pomyslně příspěvkově definovaném schématu (NDC – Notional Defined Contribution scheme). Toto schéma je velmi podobné klasickému příspěvkově definovanému plánu s tím rozdílem, že aplikovaná úroková míra neodpovídá tržní úrokové míře, ale jinému indikátoru (např. indexu růstu HDP nebo mezd). Na fiktivní účet se hromadí v průběhu pracovního života příspěvky a fiktivní úroky, které mohou být při odchodu do důchodu převedeny prostřednictvím anuity. Průběžné financování zůstává, takže nedochází k okamžitému nárůstu odvodové zátěže přispívajících. V tomto případě by však riziko vyššího dožití nesl přispívající ne stát. Bylo by tak nutné, poskytovat základní důchod těm, jejichž celoživotní příjmy nedosáhly takové výše, která by jim zajistila alespoň minimální důchod.³⁹

3.12.3 World Bank

Mezi další mezinárodní organizace, které se zapojily do diskuse o problémech penzijních systémů, byla i Světová banka (World Bank). V roce 1994 se Světová banka vydáním své publikace „Averting the Old Age Crisis and Promote Growth“⁴⁰ postavila na stranu zastánců radikální penzijní reformy na rozdíl od Mezinárodní organizace práce (ILO), která doporučovala parametrické reformy a zavedení druhého pilíře na zaměstnanecké nebo dobrovolné bázi.

Za tento svůj postoj byla ze strany ISSA a ILO tvrdě kritizována, zejména proto, že nepřipouštěla možnost částečných reforem. Domnívala se totiž, že průběžně financovaný systém má takové nedostatky, že jediným řešením je jeho strukturální reforma, která by kombinovala různé způsoby financování.

³⁹ The development and reform of social security pensions: The approach of the International Labour Office, Gillion, C., Director Social Security Department, ILO 2000, str. 26 – 27.

⁴⁰ <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-1572>

Jako první krok WB doporučovala zreformovat průběžně financovaný systém, následovat by mělo rychlé zavedení povinného fondového schématu a nakonec postupný přechod k více pilířovému systému, který by obsahoval jak prvky průběžného tak fondového systému.

Ve svých novějších doporučeních⁴¹ však ustupuje ze svých radikálních postojů a navrhuje reformy, které vychází z existujících důchodových systémů jednotlivých zemí. Navrhuje kompletní přechod na fondový systém nebo vytvoření smíšeného systému. Poradkyně Světové banky pro MPSV Chłoń-Domińczak publikovala v publikaci Světové banky návrh České republiky kombinaci NDC s rovným důchodem, doplněnému minimálním důchodem jako alternativu ke stávajícímu NDC. Navrhovaný rovný důchod měl být na úrovni 25 % průměrné celostátní mzdy a sazba pojistného do pilíře NDC měla být 12 %.⁴²

3.13 Reformy ve vybraných zemích střední Evropy

Penzijní systémy, nejenom v evropských zemích se opírají o tři různě silné pilíře. Prvním z nich je průběžně financované důchodové pojištění, druhým a třetím je povinné a dobrovolné spoření v penzijních fondech.

V porevolučním období v počátcích 90. let dochází v zemích střední Evropy nejenom k prosazování demokratických principů, přechodu na tržní hospodářství a uspořádání vlastnických vztahů, ale také k masivní privatizaci, nárůstu nezaměstnanosti, snižování výběru daní, je omezena státní podpora bydlení i dotovaný systém potravin a služeb. Sociální zabezpečení v těchto zemích v minulosti obstarával výhradně stát. Penzijní systémy stály na nejsilnějším prvním pilíři průběžně financovaném příspěvků z platů, mezd a odvodů zaměstnavatelů.

⁴¹ Holzmann, R., The World Bank Approach to Pension Reform, 1999, <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Pensions-DP/9807.pdf>

⁴² Holzmann, R., Palmer, R., Pension Reform, Issues and Prospects for Non-Financial Defined Contribution (NDC) Schemes, The World Bank, Washington DC, 2006, http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/NDC_English.pdf

Obavy z dlouhodobé neudržitelnosti systému donutily mnohé země transformovat systém dávek do příspěvkově definovaných schémat. Vznik soukromých penzijních fondů druhého pilíře byl tedy logickým krokem.

Tyto fondy mohou pomoci rozložit rizika spojená s investičními rozhodnutími, podporovat růst prostřednictvím dlouhodobých úspor a investic, mohou přispět k ekonomickému růstu prostřednictvím kapitálového trhu, což může zlepšit jeho regulaci a transparentnost. Nicméně část finančních prostředků, která byla přesměrována do druhého pilíře, vytvořila mezeru ve financování prvního pilíře. Tento výpadek musí být financován prostřednictvím parametrických změn včetně zvýšení věku odchodu do důchodu, zvyšováním odvodů do státního rozpočtu nebo snížením důchodových dávek.

Nově vytvářené systémy sociálního pojištění se přibližují k modelům obvyklým v zemích západní Evropy, nicméně při jejich tvorbě musel být brán zřetel na charakter prostředí, ve kterém fungovaly bývalé systémy – minimální rozdíly ve mzdách, existence preferovaných skupin zaměstnanců (ozbrojené složky státu, horníci, energetici...), byla velmi krátká minimální doba pojištění pro přiznání nároku na starobní důchod a také neexistovala žádná doplňková schémata.

První vlna reforem systémů sociálního zabezpečení byla zaměřena především na zavedení dávek v nezaměstnanosti, dávek sociální pomoci a valorizaci důchodů. Ve druhé vlně reformních kroků se přistoupilo k řešení dlouhodobějších otázek. Částečné reformy se týkaly odstranění preferovaných skupin zaměstnanců, zvýšení věku odchodu do důchodu, prodloužení minimální doby přispívání do systému. Vytvoření samostatných důchodových účtů v rámci státního rozpočtu proběhlo nejprve Maďarsku a České republice. Po reformách prvního pilíře následovalo zavedení II. pilíře a III. pilíře.

Reformy vedly ke zvýšení důchodového věku, k nižšímu podílu náhrady příjmu v povinných schématech a k vyšší diferenciaci důchodů. Reformy musí být prováděny v prostředí s efektivními schématy sociální pomoci. Aby špatně nebo málo pokryté osoby byly případně zabezpečeny z jiného než dlouhodobého systému.⁴³

⁴³ Ekonomický časopis, ekonomický měsíčník, Bratislava, 2003, čís. 3

Nezbytnou podmínkou pro vytvoření stabilního a flexibilního důchodového systému je vzájemná výměna zkušeností a názorů z této oblasti. Proto bych chtěl přiblížit současný stav a realizované reformní kroky v některých zemích střední Evropy.

3.13.1 Maďarsko

V Maďarsku byl průběžně financovaný penzijní systém zaveden na počátku padesátých let 20. století. Už v polovině sedmdesátých let se systému účastnilo téměř 100 % produktivní populace. Postupně se tento systém rozšiřoval o vyplácení pozůstalostních a invalidních důchodů.⁴⁴ Reforma stávajícího penzijního systému byla navržena v roce 1997. Hlavním důvodem bylo zavedení, do stávajícího průběžně financovaného systému vedle základního I. pilíře a dobrovolného III. pilíře, fungujícího od roku 1994, i povinného II. pilíře. Maďarsko se tak stalo prvním státem střední Evropy, které k tomuto reformnímu kroku přistoupilo.

Problémem I. pilíře bylo jeho financování. Do zavedení tohoto reformního kroku bylo 33,5 % hrubé mzdy zaměstnance odváděno do I. pilíře (24 % odváděl zaměstnavatel a 9,5 % zaměstnanec). Reforma umožnila vyvést 8 % z hrubé mzdy do fondů II. pilíře. Účast byla povinná pro všechny, kteří k 1. 1. 1998 nastoupili prvně do zaměstnání, ostatní občané se mohli dobrovolně připojit do konce roku 1999. Možnost vrátit se zpět do I. pilíře pro ty klienty, kteří přešli k fondům, využilo jen 1 % občanů.⁴⁵

Parametry II. pilíře byly nastaveny tak, aby přechod byl atraktivní pro osoby mladší 40 let. K fondům do roku 2010 přistoupilo více než 3 milióny účastníků, pro něž se zdál být tento druh spoření přijatelným nástrojem pro diverzifikaci při investování na důchod.

Byla garantována minimální výše penze vyplácené z II. pilíře ve výši 25 % hodnoty penze vyplácené z I. pilíře a pro fondy byla stanovena minimální hranice výnosu z investic účastníků. Neopomenutelnou výhodou tohoto spoření bylo, že v případě úmrtí se tyto naspořené finanční prostředky staly předmětem dědického řízení.

⁴⁴ Augustinovic, M., Gál, R.I., Matits, A., Máté, L., Simonovic, A., Stahl, J.: The Hungarian Pension System Before and After the 1998 Reform. In: Fultz, E. (ed.): Pension Reform in Central and Eastern Europe, Volume I, Restructuring and Privatisation: Case Studies of Hungary and Poland. Budapest: ILO, 2002. ISBN 978-9221129806.

⁴⁵ Fultz, E., Dôchodková reforma v Maďarsku a Polsku, Ekonomický časopis, ekonomický měsíčník, Bratislava, 2003, čís. 3

Nový penzijní systém vstoupil v platnost v lednu 1998 a přinesl změny:

- Postupné zvýšení věku odchodu do důchodu na 62 let u mužů i žen
- Zvýšení počtu odpracovaných let pro nárok na důchod na minimálně 40 let
- Nový daňový režim a zdanění důchodů
- Nový způsob výpočtu důchodu z hrubých výdělků a zvýšení důchodu těm, kdo přispívají do systému delší čas a ve větší míře
- Indexace podle švýcarského modelu (50 % dle vývoje cen a 50 % dle vývoje mezd)
- Nové formy sankcí pro případ předčasného odchodu do důchodu
- Zvýhodnění odkladu odchodu do důchodu (bonus ve výši 3,6 % za každý rok)

Příjmy průběžně financovaného systému se však snížily o příjmy vyváděné do II. pilíře a i v důsledku ekonomické krize začaly v systému chybět. V roce 2010, aby byl stabilizován I. pilíř, se nová vláda rozhodla pro radikální řešení a změnila pravidla pro účastníky II. pilíře. 24 % hrubé mzdy, kterou za účastníky II. pilíře odváděl zaměstnavatel do průběžného systému, se podle nových pravidel nemělo započítávat do jejich důchodu. Pokud by se tedy rozhodli v tomto systému penzijního spoření zůstat, jejich důchod by byl tvořen pouze úsporami a výnosy ve II. pilíři. Ten, kdo se rozhodl z II. pilíře vystoupit, musel tak učinit do 31. 1.2011. Přišel však o již naspořené finanční prostředky, které byly transformovány do průběžného systému. Tyto kroky fakticky způsobily zánik II. pilíře.

V současnosti:

- Veřejné výdaje na důchody činí 9,9 % HDP
- Naděje dožití při narození je 74,5 let
- Naděje dožití ve věku 65 let je 16,1 roků
- Počet obyvatel starších 65 let činí 27,2 % populace v produktivním věku
- Dochází k postupnému zvyšování důchodového věku až na 65 let pro muže i ženy
- Doba pojištění nutná pro přiznání nároku na důchod činí 20 let

Současný maďarský penzijní systém je povinný, jednotný, dávkově definovaný pay-as-you-go systém s nastavenou hranicí minimálního důchodu. Od 1. 1.2012 vstoupila v platnost jeho reforma.

Od tohoto data přestal fungovat systém předčasných starobních důchodů a nárok na starobní důchod může být přiznán pouze po dosažení standardního důchodového věku. Důchod se vypočítává jako 33 % průměrného výdělku za prvních 10 odpracovaných let, za každý další rok 11 – 25 let se přidává 2 %, za každý další rok mezi 26 – 36 lety další 1 %, za každý další rok mezi 36 – 40 roky další 1,5 % a nad 40 let za každý další rok 2 %. Výše minimálního důchodu představuje asi 12 % průměrné mzdy.

3.13.2 Polsko

V Polsku byl průběžně financovaný penzijní systém zaveden po druhé světové válce a nahradil tak předváleční fondový systém. Tento systém fungoval, stejně jako v ostatních zemích střední Evropy, v prostředí s minimálním rozdílem ve mzdách a s preferovanými profesemi jako např. energetiky, horníky, zaměstnanci ozbrojených složek státu apod. Do tohoto jediného pilíře bylo odváděno 45 % vyplácených mezd a od důchodu mohl odejít každý, kdo splnil zákonné podmínky.⁴⁶

Minimální doba pojištění pro nárok na starobní důchod byla velmi krátká a nepřesahovala 25 let pro muže a 20 let pro ženy, kterým byla započítávána péče o děti. Systém tak neobsahoval žádné motivační prvky pro setrvání v zaměstnání. Byly tak velmi časté předčasné odchody do důchodu, které byly zvýhodněny pobíráním nezkrácené důchodové dávky a umožňoval i souběh s výdělečnou činností. Výsledným efektem fungování tohoto systému bylo, že při sazbě pojistného na sociální zabezpečení,⁴⁷ která vzrostla z 15,5 % čisté mzdy před rokem 1981 na 45 % v roce 1990, bylo nutné důchodový systém dotovat ze státního rozpočtu. Transfery ze státního rozpočtu společně s příspěvky plynuly do Fondu sociálního pojištění,⁴⁸ z něhož byly vypláceny dávky.

Důchodový systém byl spravován Úřadem sociálního zabezpečení.⁴⁹ V roce 1990 vznikl speciální pojistný fond pro zemědělce,⁵⁰ který však do této doby nebyl nijak reformován.

⁴⁶ Povinná účast v systému byla u mužů 40 let a u žen 35 let

⁴⁷ Chłoń-Domińczak, A.: The Polish Pension Reform of 1999. In: Fultz, E. (ed.): Pension Reform in Central and Eastern Europe, Volume I, Restructuring with Privatisation: Case Studies of Hungary and Poland. Budapest: ILO, 2002.

⁴⁸ Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

⁴⁹ Zakład Ubezpieczeń Społecznych

⁵⁰ Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Počátkem devadesátých let byly provedeny parametrické úpravy penzijního systému:

- výpočtový vzorec pro stanovení výše dávky: výpočtový základ⁵¹ v závislosti na průměrné mzdě, počtu let účasti v systému a počtu let účasti v systému, po které nebyly odváděny příspěvky („náhradní doba“)
- zavedení minimální výše důchodu na úrovni 35 % průměrné mzdy
- plošná indexace dávek pro zmírnění rozdílů u již přiznaných důchodů

Počátkem roku 2011 bylo navrženo několik parametrických úprav penzijního systému a následné reformní kroky zajistily financování důchodového zabezpečení ze tří pilířů. Hlavním cílem reformy bylo vytvořit finančně stabilní důchodový systém, který by vydržel vzrůstající ekonomické a demografické tlaky.

Současný důchodový systém lze charakterizovat soužitím starého, z komunismu zděděného, penzijního systému a nového penzijního systému, který byl v Polsku zaveden v roce 1999.⁵²

I. První pilíř – (NDC). Do prvního pilíře jsou odváděny příspěvky ve výši 36,59 % mzdy. Z toho na starobní důchody je určeno 19,52 % hrubé mzdy. Příspěvky na důchodové zabezpečení jsou vybírány společně pro první i druhý pilíř. Částka ve výši 7,3 % z hrubé mzdy je přesunuta do druhého pilíře na pomyslný důchodový účet u penzijního fondu podle výběru pojištěnce. Ve všeobecném penzijním fondu zůstane 12,22 % z mezd, která je vedena na individuálním pomyslném účtu.

II. Druhý pilíř – povinný fondový příspěvkově definovaný systém – otevřené penzijní fondy. Je povinný pro osoby narozené po roce 1969. Účastníci narození mezi lety 1949 – 1968 se mohli do systému zapojit dobrovolně. Pro starší ročníky byl zachován původní systém. Jak jsem již výše uvedl do tohoto pilíře je investováno 7,3 % z hrubé mzdy. Vyplácené důchodové dávky budou zdaňovány.

⁵¹ Reaguje na minulou průměrnou mzdu účastníka systému

⁵² Natali, D.: Poland – The Reformed Pension System, Research Project “Supported by the Service Public Fédéral Sécurité Sociale“ 2004, str. 8, <http://www.ose.be/files/mocpension/PolandOMC.pdf>

III. Třetí pilíř – je dobrovolné spoření na důchod. Je dobrovolný a zahrnuje zaměstnanecké penzijní programy a individuální penzijní účty.⁵³

Doba pojištění nutná pro uznání nároku na důchod je 25 let pro muže a 20 let pro ženy. Důchodový věk u mužů je 65 let a u žen 60 let.

3.13.3 Slovensko

Historie důchodového systému na Slovensku je, až do rozdělení České a Slovenské federativní republiky, úzce spjata s českými zeměmi, jelikož po poměrně dlouhou dobu svého vývoje šly společnou cestou. Až do roku 2004 tedy na Slovensku existoval pouze povinný, dávkový, průběžně financovaný systém důchodového zabezpečení.

Jedním z nejdůležitějších kroků při přípravě důchodové reformy byla, po rozdělení republiky, transformace sociálního zabezpečení a založení veřejnoprávní instituce Národnej poisťovne⁵⁴. Národná poisťovňa spravovala tři oddělené fondy⁵⁵ a byla odpovědná za pojištění občanů, tzn. výběr pojistného a vyplácení dávek z jednotlivých fondů. Koncem roku 1993 došlo k rozdělení této instituce na dvě a to Všeobecnú zdravotnú poisťovňu, která spravuje zdravotní pojištění a veřejnoprávní Sociálnu poisťovňu⁵⁶, která převzala správu důchodového pojištění a nemocenského pojištění.

Jako v ostatních zemích tak i na Slovensku se však v průběžně financovaném systému v důsledku nastavených parametrů začal projevovat nedostatek finančních zdrojů na financování důchodů. Bylo proto nutné přistoupit k zásadní reformě, jejíž součástí bylo zavedení druhého kapitalizačního pilíře, založení institucí zabezpečujících sociální pojištění a zákonná úprava parametrů opravňující vznik nároků na jednotlivé dávky. Od roku 2005 se tedy jednopilířový systém se změnil na třípilířový. Další legislativní změny proběhly v roce 2008 – 2010.

⁵³ Penzijní pojištění [on-line], Ministerstvo práce a sociálních věcí Polska (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej), <http://www.mpips.gov.pl/en/social-insurance/pension-insurance>

⁵⁴ Národná poisťovňa vznikla 1. 3.1993 zákonem č. 7/1992 Z.z., o zriadení Národnej poisťovne a o financování zdravotného poistenia, nemocenského poistenia a dôchodkového poistenia.

⁵⁵ Nemocenský, zdravotný a dôchodkový

⁵⁶ Sociálna poisťovňa vznikla 1. 11.1994 zákonem č. 274/1994 Z.z., jako veřejnoprávní instituce pověřená výkonem nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení. Od 1. 1.2004 spravuje sociální pojištění tzn. nemocenské pojištění a důchodové pojištění – starobní a invalidní, úrazové, garanční a pojištění v nezaměstnanosti. Od 1. 1.2005 vykonává i činnosti v rámci starobního důchodového spoření – vybírá příspěvky, postupuje je důchodovým správcovským společnostem a registruje smlouvy o starobním důchodovém spoření., <http://www.socpoist.sk/>

První dva pilíře představují základní systém důchodového pojištění a občané do nich povinně odvádí zákonem stanovené pojistné. V případě, že je občan zapojen pouze do prvního pilíře, odvádí 18 % ze mzdy Sociálnej poisťovni. Pokud je účasten i v druhém pilíři odvádí ze mzdy 14 % Sociálnej poisťovni a 4 % do vybrané správcovské společnosti.

První pilíř – zreformovaný průběžně financovaný PAYG systém důchodového pojištění, spravovaný Sociálnou poisťovnou. K 1. 1.2004 vstoupil v platnost zákon č. 461/2003 Z.z., o sociálnom poistení. Jedná se o povinný systém, do kterého jsou zapojeni všichni ekonomicky aktivní občané. Dávky vyplácené z tohoto systému se odvíjí od zaplaceného pojistného, které je hlavním zdrojem financování pojištění. Zaměstnavatel odvádí do systému za zaměstnance 14 % a zaměstnanec 4 %.⁵⁷

Druhý pilíř – starobní důchodové spoření. Kapitalizační pilíř byl spuštěn k 1. 1.2005. Došlo tak ke změně v odvodech pojistného, které do té doby spravovala Sociálna poisťovňa. Část příjmů je odváděna soukromým správcovským společností,⁵⁸ u nichž má každý občan, který vstoupil do systému, založen osobní virtuální účet. Systém důchodového spoření je příspěvkově definovaný a financovaný z příspěvků odváděných právě na tyto osobní účty. Každý občan, který vstoupil do systému, si mohl vybrat mezi správcovskými společnostmi, které spravují tři důchodové fondy s různou finanční strategií.⁵⁹ Dohled nad správcovskými společnostmi má Národní banka Slovenska.

Třetí pilíř – doplňkové důchodové spoření, které je příspěvkově definované, daňově zvýhodněné a financované prostřednictvím kapitalizace. Vykonávají jej doplňkové důchodové společnosti.⁶⁰ Jedná se o formu dobrovolného spoření z čisté mzdy. Podle svého rozhodnutí občan odvádí ze své mzdy částku a obvykle stejnou výši mu přispívá zaměstnavatel.

Minimální doba pojištění nutná pro uznání nároku na důchod 15 let. Důchodový věk je 62 let.

⁵⁷ <http://www.finance.sk/dane/informacie/socialne-poistenie/>

⁵⁸ Úřad pro finanční trh udělil v roce 2004 licenci osmi správcovským společnostem, některé působí na trhu dodnes, některé byly transformovány a některé zanikly. V současné době působí na trhu 6 správcovských společností: AEGON (d.s.s.), a.s., Allianz, Slovenská dôchodková spoločnosť, a.s., AXA, d.s.s., a.s., Dôchodková správcovská spoločnosť Poštovej banky d.s.s., a.s., ING d.s.s., a.s., VÚB Generali d.s.s., a.s.,

⁵⁹ Konzervatívny fond, Vyvážený fond, Rastový fond

⁶⁰ Národní banka Slovenska udělila v roce 2006 licenci třem společnostem. V současné době působí na trhu čtyři doplňkové důchodové společnosti: AXA d.d.s., a.s., ING Tatry – Sympatia, d.d.s., a.s., Stabilita, d.d.s., a.s., Doplňková důchodková spoločnosť Tatra banky, a.s., <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad-nad-dochodkovym-sporenim/doplňkove-dochodkove-sporenie/zoznam-doplňkovych-dochodkovych-spolocnosti>

3.13.4 Česká republika

Podstatnými změnami důchodový systém prošel až po II. světové válce. V roce 1948 byl zaveden povinný důchodový systém, do kterého museli vstoupit všichni občané. V roce 1952 došlo k integraci sociálního zabezpečení do státního rozpočtu a k jeho financování z daní.

Pokud se budeme zabývat motivy, které vedly k zahájení reformy penzijního systému v ČR, musíme se blíže podívat na problémy, které jsou již více než 30 let diskutovány na národní i mezinárodní úrovni. Průběžně financované systémy, kdy ekonomicky aktivní část populace přispívá do systému, ze kterého jsou vypláceny dávky současným důchodcům, se zpočátku zdály být dostačující formou zabezpečení na stáří. Je však pravdou, že doba kdy ekonomicky aktivní generace převažovala nad tou, která ze systému finanční prostředky odčerpávala, jsou dávno pryč. Stárnutí populace má dlouhodobě stoupající trend, který postupně více a více zatěžuje důchodový systém. Některé faktory např. vyšší zaměstnanost žen, prodlužující se délka doby odchodu do důchodu, zvýšená produktivita práce nebo i imigrace zahraničních pracovníků pomáhají zátěž důchodového systému odkládat, nicméně dlouhodobě je tento stav neudržitelný.

První reformní kroky důchodového systému v České republice byly zahájeny bezprostředně po roce 1989.

- 1990 – 1992: zrušeny preference v důchodovém systému. Sjednocení nemocenského pojištění s důchodovým pojištěním a jeho správa pod Českou správou sociálního zabezpečení
- 1993: zavedení pojistného jako zvláštní platby mimo daňový systém
- 1994: vyšel zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, který se stal druhým pilířem důchodového pojištění
- 1995: postupné prodlužování věku odchodu do důchodu a to u muže o 2 měsíce každý rok a u žen nejprve nepravidelně, poté o 4 měsíce každý rok⁶¹
- 1995: zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, kterým byla zavedena dvousložková konstrukce výpočtu důchodů (základní výměra a procentní výměra)⁶²

⁶¹ Česká správa sociálního zabezpečení: Starobní důchody. <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/>

- 1997: zpřísnění valorizačních podmínek a omezení zápočtu náhradních dob pojištění
- 2001: novela zákona o důchodovém pojištění, která zohledňovala pojistně matematická pravidla při výpočtu předčasných i odložených starobních důchodů. Byla připravena nová pravidla valorizace důchodů, která spočívala ve stanovení pevného pravidelného termínu pro zvyšování důchodů a stanovení částky zvýšení důchodů na základě skutečných statistických údajů.

Tyto změny byly příčinou založení dvoupilířového systému důchodového zabezpečení. Jde o průběžné financování, kdy jsou prostředky odebrané ekonomicky aktivním obyvatelům okamžitě přerozděleny lidem neaktivním, kteří jsou závislí na těchto dávkách. Dále pak systém kapitalizace neboli fondové financování spočívající v soukromém spoření obyvatel, kteří nechtějí v důchodovém věku spoléhat pouze na pomoc státu.⁶³

První pilíř – povinný systém důchodového pojištění s průběžným financováním a definovanou dávkou. Příjmy z pojistného a výdaje na dávky jsou evidovány na zvláštním účtu důchodového pojištění v rámci státního rozpočtu. Zdrojem pro výplaty starobních důchodů jsou odvody důchodového pojištění občanů a zaměstnavatelů.

Druhý pilíř – dobrovolný a kapitálově financovaný. Občané si mohli zvolit penzijní připojištění se státním příspěvkem nebo životní pojištění. Tento pilíř se stal velmi oblíbeným nástrojem spoření na penzi díky státnímu příspěvku, daňovým úlevám a možnosti získat příspěvek od zaměstnavatele.

Oba z pilířů měly své slabé i silné stránky. Průběžně financovaný systém je charakteristický minimálním rizikem chudoby, jeho problémem však je způsob financování a dlouhodobá neudržitelnost. Výhodou byla neovlivnitelnost vyplacených důchodů inflací, jelikož byly průběžně valorizovány. Docházelo tak ke zvyšování absolutní částky základní výměry, ale také k růstu důchodu zvýšením částky procentní výměry.

⁶² Základní výměra je určena pevnou částkou a procentní výměra se odvozuje z dosahovaných výdělků a délky doby pojištění. Při valorizaci důchodů se respektuje nárůst indexu spotřebitelských cen a růst reálné mzdy každý rok.

⁶³ D., Dobešová, Důchodový systém v ČR. Národohospodářský obzor.

Tento stav dvou základních způsobů pro zajištění úspor na dobu důchodového věku panoval do konce roku 2012. Z důvodu dlouhodobé neudržitelnosti tohoto systému proběhla k 1. 1.2013 další část penzijní reformy českého penzijního systému, která spočívala ve změnách v I. pilíři, transformaci III. pilíře a vzniku II. pilíře. V současnosti je tedy český penzijní systém postaven na třech pilířích.

První pilíř – povinný systém důchodového pojištění s průběžným financováním a definovanou dávkou. Pro většinu občanů tvoří základ jejich zajištění na penzi. Finanční prostředky, které do tohoto pilíře plynou, slouží k financování důchodů současných důchodců.

Druhý pilíř – dobrovolný a kapitálově financovaný. Je dobrovolný, ale pokud se občan do II. pilíře zapojí, nemůže z něj vystoupit. Finanční prostředky ve výši 3 % z hrubé mzdy, které odvádí zaměstnavatel a 2 % z hrubé mzdy, které si do tohoto pilíře spoří každý účastník, jsou ukládány na osobních virtuálních účtech. Jsou investovány ve fondech s různými investičními strategiemi.

Třetí pilíř – dobrovolný a kapitálově financovaný. Penzijní připojištění se státním příspěvkem bylo transformováno na doplňkové penzijní spoření, které lze kdykoliv zahájit nebo vypovědět. Účastníci si mohou spořit libovolnou částku, která je investována ve fondech s různou investiční strategií.

Nicméně současná situace nasvědčuje tomu, že všechny kroky, které jsou založeny na usnesení vlády ČR č. 917 ze dne 12. 11.2014,⁶⁴ směřují k ukončení II. pilíře k 1. 1.2016. Občané si budou moci vybrat ze tří možností, jak vyvést finanční prostředky, které si na svých důchodových účtech naspořili.

- Převod na bankovní účet či jejich výběr v hotovosti
- Převod do III. pilíře na své účty doplňkového penzijního spoření (penzijního připojištění). V těchto případech by se budoucí státní penze krátila.
- Převod části finančních prostředků odpovídající vyvedenému důchodovému pojištění ve výši 3 % zpět do státního systému. Státní penze by se v tomto případě v budoucnosti nekrátila.

⁶⁴ https://apps.odok.cz/djv-agenda?p_p_id=agenda_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_resource_id=dow_nloadAttachment&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&agenda_WAR_odokkpl_attachmentPid=VPRA9R9BCB1V

4 Vlastní práce

4.1 Komparace systémů důchodového zabezpečení

Tabulka 3: Komparace systémů důchodového zabezpečení

Komparace	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko
Typ systému	3 pilíře	3 pilíře	3 pilíře	2 pilíře
Financování systému	Průběžné a fondové	Průběžné a fondové	Průběžné a fondové	Průběžné a fondové
Rok zavedení	2013	2005	1999	1998
Minimální pojistné období (počet let)	31	15	25 / 20	20
Započitatelná doba pojištění	Aktivní život	Aktivní život	Aktivní život	Aktivní život
Důchodový věk muži/ženy (roky)	65	62	65/60	65
Dohled	Česká národní banka	Štátna banka Slovenska	Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Magyar Nemzeti Bank
Související ukazatele	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko
Očekávaná délka života	77,6	75,3	76,3	73,6
Podíl populace nad 65 let na ekonomicky aktivním obyv. (%)	25,3	19,2	21,6	22,8
Výdaje na penze (v % HDP)	8,3	7,0	11,8	10,9
Čistý náhradový poměr (%)	61,0	71,2	48,2	106

Zdroj: vlastní zpracování

V současné době ve světě fungují různé druhy penzijních systémů. Od plně fondových (Chile), přes kombinované s povinným druhým pilířem (Polsko, Švédsko, Slovensko apod.), kombinované s doplňkovou fondovou složkou (Španělsko, Francie) až po plně průběžně financované (Německo).

Všechny používané penzijní systémy mají svá rizika. Průběžně financovaný systém (PAYG) je velmi citlivý na demografické změny, makroekonomický vývoj ale zároveň i na politickou situaci v zemi. Toto riziko má však společné i s fondovým systémem financování, jak se ukázalo u reformovaných penzijních systémů v Maďarsku, Polsku a nyní i České republice.

Fondy dále mohou narážet na manažerské neschopnosti svých investmanů a zároveň i investiční riziko. Z tohoto důvodu si myslím, že v tuto chvíli není potřebné a ani možné najít systém, který obstojí ve všech rizikových bodech, ale nastavit systém kombinovaný, neboť ten umožní diverzifikaci všech zmíněných rizik. Z tohoto pohledu se mi toto jeví jako nejlepší řešení.

V roce 2014 v Polsku vláda svým rozhodnutím převedla ze soukromých penzijních fondů polovinu prostředků, které v nich občané naspořili a vrátila je zpět do státního důchodového systému. Jedním z důvodů tohoto kroku bylo i snížení státního dluhu, který by dosáhl 60 % HDP. Druhým nařízením byl příkaz fondům, který určil jejich investiční strategii. Více než polovinu investic musí realizovat prostřednictvím akcií. To znamená, že konzervativní, méně výnosná investiční strategie byla potlačena a nastoupila strategie agresivní a více riziková. I zde je tedy otázka zachování II. pilíře nejistá.

4.2 Příčiny reformy penzijního systému v ČR

4.2.1 Analýza demografického vývoje

Demografický vývoj České republiky má jeden charakteristický rys, který je shodný s ostatními evropskými zeměmi, a to stárnutí obyvatelstva. V následujících letech bude docházet ke snižování porodnosti a stárnutí silných poválečných ročníků. To vše spěje k tomu, že podíl obyvatel v důchodovém věku oproti obyvatelstvu v produkčním věku bude dramaticky narůstat. Na základě sociálního vývoje, lepších životních a pracovních podmínek se bude prodlužovat doba dožití. Svůj vliv na demografický vývoj má i migrace obyvatelstva. Prognóza demografického vývoje tedy není pro důchodový systém dobrá, což můžeme vyčíst i z tabulky č. 2, ze které je zřejmé, že i když se celkový počet obyvatelstva bude zvyšovat, zároveň se bude zvyšovat počet obyvatelstva v neproduktivním věku.

Strukturu populace charakterizuje nevyšší podíl věkové skupiny od 35-65 let. Je zřejmé, že podíl jednotlivých skupin obyvatelstva se bude do budoucna proměňovat. Z uvedené tabulky je zřejmé, že nejdynamičtěji poroste ale skupina obyvatel nad 65 let. Hranice 65 let se obecně označuje jako věk odchodu do důchodu tedy jako počátek stáří. Je jí ohraničena skupina seniorské populace, která je označována jako neproduktivní a závislá. Určení věkové hranice stáří je totiž především konvencí a sociálním konstruktem, který vznikl z potřeb administrativy sociálního státu.⁶⁵

Tabulka 4: Počet důchodců a poplatníků pojistného v letech 2008-2012

(fyz.osob)	2008	2009	2010	2011	2012
Důchodci celkem	2 727 240	2 759 803	2 797 939	2 823 583	2 871 453
Starobní důchodci	2 034 881	2 071 269	2 225 908	2 823 583	2 871 453
Poplatníci pojistného	5 006 895	4 909 120	4 829 554	4 923 898	4 933 997
Poplatníci na 1 důchodce	1,84	1,78	1,73	1,74	1,72
Poplatníci na 1 starobního důchodce	2,46	2,37	2,17	2,17	2,11

Zdroj: autor (čerpáno z materiálů MPSV)

Tabulka 5: Demografická prognóza 2008-2050 (fyz. osob)

		2008	2015	2020	2030	2040	2050
	Počet obyvatel / kategorie	10 528 888	10 680 087	10 902 407	11 072 415	11 123 035	11 202 734
m	0-19	1 083 833	1 078 400	1 158 234	1 143 072	1 063 176	1 102 855
	20-34	1 134 526	1 098 249	957 248	883 035	995 307	921 280
	35-65	2 232 486	2 356 450	2 381 882	2 414 402	2 241 126	2 110 832
	+ 65	620 811	715 048	866 568	1 011 850	1 187 653	1 402 042
ž	0-19	1 046 228	1 023 415	1 100 557	1 085 358	1 009 889	1 047 100
	20-34	1 103 026	1 036 341	910 735	843 749	957 602	888 243
	35-65	2 296 086	2 343 333	2 336 235	2 362 348	2 195 319	2 063 480
	+ 65	1 011 892	1 028 851	1 190 948	1 328 601	1 472 963	1 666 901

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

⁶⁵ Vohralíková, L., Rabušic, L., Čeští senioři včera, dnes a zítra, VÚPSV Brno, 2004

Z tabulky je zřejmé, že počet příjemců ze systému sociálního pojištění vůči plátcům přispívajících do systému stále roste a tento trend nadále bude pokračovat. Podle predikce demografického vývoje⁶⁶ bude tento rostoucí trend dlouhodobý. Je pro nás tedy nutností pokusit se snižovat ekonomickou zátěž systému a to například zvýšením věku odchodu do důchodu, zvýšením příspěvku sociálního pojištění, zvýšením procentní sazby nebo základu pro odvod důchodu. Jednou z možností je také znevýhodnění odchodu do předčasného důchodu.

Demografické stárnutí obyvatel České republiky vystihují i ukazatele uvedené v tabulce č. 5.⁶⁷ Jedná se o průměrný věk naší populace, který za posledních 10 let vzrostl o téměř dva roky. Všichni si uvědomujeme, že naše populace nezadržitelně stárne. Tento trend je viditelný i v okolních evropských státech.

Pokles porodnosti a současně s rostoucí střední délkou života se projevuje nejvýrazněji v hodnotách indexu stáří jako poměru počtu obyvatel ve věku 65 a více let a počtu dětí ve věku do 15 let. V současné době tak připadá 117 seniorů na 100 dětí do 15 let. Podle ČSÚ by se v roce 2045 tento poměr měl zdvojnásobit.

Další indexy⁶⁸, které dokládají proces stárnutí populace, jsou indexy závislosti. Vyjadřují poměr mezi poproduktivní a produktivní složkou obyvatelstva. To znamená mezi osobami ve věku od 0 do 14 let respektive osobami nad 65 let a osobami ve věku od 15 do 64 let. Index ekonomického zatížení na základě trendů ve vývoji hlavních věkových skupin bude také narůstat. Z ekonomického hlediska pak podstatné nebude pouze samotné zvýšení indexu ekonomického zatížení, ale též změna struktury závislých osob, neboť podstatně vyšší podíl v ní budou zaujímat osoby v poproduktivním věku. Sociální výdaje na jednu osobu v seniorském věku jsou totiž vyšší než na dítě do 15 let.⁶⁹

⁶⁶ Český statistický úřad, www.czso.cz, Prognóza – střední varianta

⁶⁷ www.czso.cz

⁶⁸ Index stáří – počet osob ve věku nad 65 let na 100 osob ve věku 0-14 let, Index závislosti I. – počet osob ve věku 0-14 let na 100 osob ve věku 15-64 let, Index závislosti II. – počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let, Index ekonomického zatížení – počet osob ve věku 0-19 let a počet osob ve věku nad 65 let na 100 osob ve věku 20-64 let

⁶⁹ Populační vývoj České republiky 1990-2002, Praha, KDGD PŘF UK, 2002

Tabulka 6: Věková skladba obyvatelstva a index zatížení produktivní části obyvatelstva (%) - predikce

	2010	2015	2025	2035	2045
Průměrný věk	40,6	41,6	43,9	46,3	47,5
Index stáří	107,0	117,1	145,6	187,8	222,5
Index závislosti I	20,2	22,5	23,5	20,7	23,4
Index závislosti II	21,6	26,3	34,2	39,1	52,0
Index ekonomického zatížení	54,6	59,0	72,0	74,0	89,7

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Populační vývoj do období 2045 bude mít předpokládané rysy dle závěrů analýzy:⁷⁰

- Počet obyvatel s největší pravděpodobností vzroste, nikoliv však z důvodu populačního boomu, ale v důsledku očekávaného kladného migračního přírůstku.
- Populace bude progresivně stárnout v návaznosti na očekávaný pokles porodnosti a prodlužování délky lidského života.
- Věková kategorie nad 65 let bude jedinou částí populace, která početně poroste.

4.2.2 Trh životního pojištění a jeho analýza

Vývoj národního hospodářství se odráží i na pojišťovacím trhu. Po jeho propadu v roce 2012 došlo v roce 2013 k dalšímu meziročnímu poklesu HDP o 0,9 %, který byl způsoben zejména propadem investic. Spotřeba domácností se naopak stabilizovala. Výdaje vládních institucí se zvýšily o 1,6 %, vývoz zboží a služeb o 0,2 % a dovoz o 0,6 %. Míra inflace za celý rok vzrostla o 1,4 %, což představuje zpomalení dynamiky.⁷¹ Ze statistických údajů vyplývá, že se v roce 2013 projevil celkový růst pojišťovacího trhu pouze o 0,4 %. Negativem však je klesající trend životního pojištění, kdy se dynamika předepsaného pojistného meziročně zpomalila a to ze 1,9 % na 0,6 %.

Na výkonnost pojistného trhu má vliv HDP, demografický vývoj⁷² a v neposlední řadě i vývoj průměrné mzdy.

⁷⁰ Burcin, B., Kučera, T., Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008-2070, Praha 2010

⁷¹ Český statistický úřad, www.czso.cz/csu

⁷² K 31. 12. 2013 na základě údajů z ČSÚ žilo v ČR 10 412 419 osob. Největší zastoupení měla věková skupina 35-44 let a 60-64 let.

Tabulka 7: Vývoj hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v letech 2008-2012 (Kč)

	2008	2009	2010	2011	2012
Průměrná hrubá měsíční mzda	21 931	22 663	23 123	23 634	24 245

Zdroj: www.czso.cz

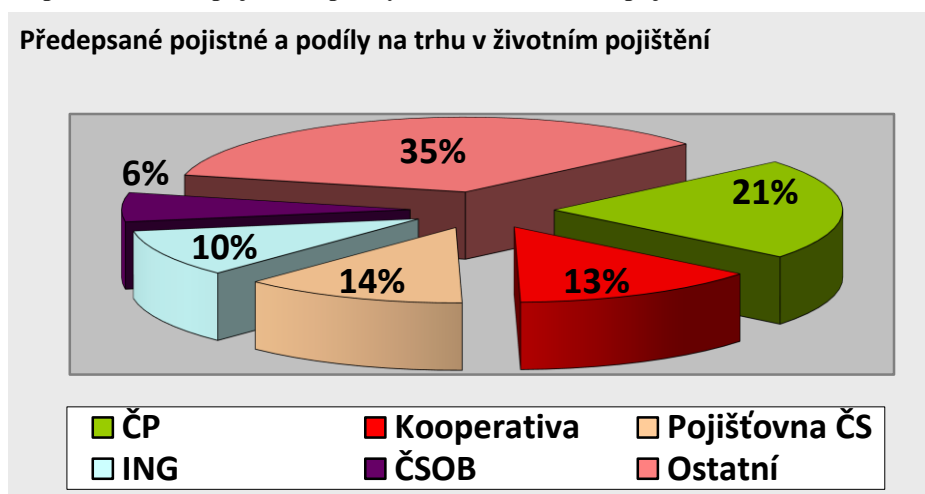
Trh životního pojištění v minulých letech prodělal dynamický vývoj. Na trh vstoupili nové pojišťovací společnosti, které se snažily zaujmout klienty svými produkty a získat tak vyšší podíl na trhu na úkor již dříve etablovaných společností.

V roce 2013 působilo na českém pojistném trhu v rámci České asociace pojišťoven 33 tuzemských pojišťoven a 18 poboček zahraničních pojišťoven. 3 pojišťovny nabízí pouze produkty životního pojištění, 31 pojišťoven, které poskytují pouze neživotní pojištění a 14 pojištění, které poskytují souběžně jedno nebo více životního nebo neživotního pojištění.

Analýza trhu životního pojištění

V této části budu věnovat pozornost třem nejvýznamnějším pojišťovnám na trhu životního pojištění a jejich produktům v oblasti životního pojištění, které tyto pojišťovny nabízí. Pojišťovny Česká pojišťovna a.s., Kooperativa, Pojišťovna a.s. a Pojišťovna České spořitelny, a.s., Vienna Insurance Group byly vybrány podle podílu na předepsaném pojistném na životní pojištění podle výsledků ČAP za rok 2013.

Graf 1: Předepsané smluvní pojistné a podíly na trhu v životním pojištění

Zdroj: Autor na základě dat www.cap.cz

Postavení jednotlivých společností na trhu životního pojištění se v delším období mění. Vliv na tyto skutečnosti mají především nabízené produkty a jejich propagace. I zde hraje významnou roli reklamní strategie. Růst byl zaznamenán především u prodeje jednorázového pojištění. Jak je vidět z uvedeného grafu na trhu dominuje Česká pojišťovna a.s. jejíž předepsané pojistné i tržby z něj je dlouhodobě nejvyšší. Trendem posledních let je skutečnost, že klesá předepsané pojistné za kapitálové životní pojištění a na druhou stranu narůstá předepsané pojistné za investiční životní pojištění.

Česká pojišťovna a.s.

Česká pojišťovna a.s. je pojišťovnou s dlouholetou tradicí na českém pojišťovacím trhu. Je právní nástupkyní První české vzájemné pojišťovny, která byla založena roku 1827 a je nejstarší pojišťovnou na našem území. Je zakládajícím členem ČAP.

Produkty České pojišťovny a.s. v oblasti životního pojištění, které jsou nabízeny občanům nebo firmám mají společné znaky:

- Podíl na zisku: po celou dobu pojištění je připisován podíl na zisku
- Pojistné: možnost sjednání splátek měsíčních, čtvrtletních, pololetních a ročních
- Daňové zvýhodnění: při dodržení zákonných podmínek je možné snížení daňového základu daně z příjmu zaplacené pojistné do maximální výše 12 000,- Kč.
- Předmět pojištění: dožití, dožití nebo smrt, smrt nebo dožití s pojištěním invalidity
- Volitelná pojištění – doba nezbytného léčení úrazu, smrt následkem úrazu, trvalé následky úrazu, pojištění pro případ dožití, pojištění pro případ smrti, zproštění od placení v případě trvalé invalidity, pojištění pro případ invalidity, pojištění pobytu v nemocnici, pojištění plateb pojistného při pracovní neschopnosti, pojištění splátek úvěru při ztrátě příjmu, pro případ závažných onemocnění, asistenční služby.

Pojištění pro občany

➤ **Životní pojištění Můj život**

Životní pojištění Můj život⁷³ je variabilní pojištění, které si občan může poskládat podle vlastních představ.

Výhody pojištění

- Pojištění celé rodiny – jedna smlouva, jedna platba
- Rozšířená pojistná ochrana při invaliditě
- Široký rozsah pojištění pro případ závažných onemocnění
- Vytvoření finanční rezervy na stáří
- Výplata věrnostního bonusu na konci pojištění
- Zhodnocení prostřednictvím aktivně spravovaných fondů společnosti ČP Invest.⁷⁴

➤ **Životní pojištění Multirisk 2014**

Životní pojištění Multirisk 2014⁷⁵ je variabilní pojištění, které si občan může přizpůsobit aktuální životní situaci.

Výhody pojištění

- Pro rodinu a pro děti
- Pojištění celé rodiny – jedna smlouva, jedna platba
- Zajištění krytí hypotéky, leasingu nebo úvěru
- Finanční jistota při složitých životních situacích
- Zdravotní a úrazová asistence
- Nadstandardní Programy Lady, Zdravý život a Návrat do života

➤ **Dětské pojištění Sluníčko Plus 2014**

Dětské životní pojištění Sluníčko 2014⁷⁶ je pojištění, které je možné přizpůsobit aktuálním potřebám rodiny a dítěte.

⁷³ <http://www.ceskapojistovna.cz/p?zivotni-pojisteni-muj-zivot>

⁷⁴ Vyvážený fond, Dynamický fond, Konzervativní otevřený podílový fond, Dluhopisový fond, Akciový fond, Fond nemovitostních akcií, Fond ropného a energetického průmyslu, Zlatý fond, Smíšený fond, Fond nových ekonomik, Fond farmacie a biotechnologie, Fond živé planety. www.on-linepojisteni.cz/fondy

⁷⁵ <http://www.ceskapojistovna.cz/p?zivotni-pojisteni-multirisk-zdravy-zivot>

Výhody pojištění

- Pojištění pro děti a rodinu
- Široká pojistná ochrana dítěte od narození do dospělosti
- Rezerva finančních prostředků pro start do života
- Možnost pojištění až 2 dospělých osob spolu s dítětem
- Garantované zhodnocení vložených finančních prostředků
- Průběžná úprava investiční strategie zhodnocování vkladů
- Nadstandardní Programy Lady, Zdravý život a Návrat do života

Pojištění pro zaměstnance

➤ **Životní pojištění Manažer 2014**

Životní pojištění Manažer 2014⁷⁷ je pojištění, které je možné označit za efektivní nástroj pro finanční motivaci zaměstnanců. Je určeno firmám, které chtějí motivovat své zaměstnance na významných pozicích a zároveň jim nabídnout hodnotu v podobě nadstandardního pojištění.

Výhody pojištění

- Pojištění pro zaměstnance
- Pojistná doba od 2 do 10 let
- Možnost vkladu mimořádných příspěvků
- Garantované zhodnocení části pojistného
- Pojistníkem je firma po celou dobu pojištění

Kooperativa, Pojišťovna a.s.

Kooperativa, Pojišťovna a.s. byla založena 1. 3.1993. Zahájila svou činnost jako první soukromá pojišťovna. V současnosti je druhou největší pojišťovnou na českém trhu. Je univerzální pojišťovnou, která nabízí ucelený sortiment produktů a služeb pro občany a klienty z řad firem. Kooperativa, Pojišťovna a.s. je zakládajícím členem ČAP.

⁷⁶ <http://www.ceskapojistovna.cz/p?detske-pojisteni-slunicko-plus-zdravy-zivot>

⁷⁷ www.ceskapojistovna.cz/p?zivotni-pojisteni-manazer

Produkty Kooperativa, Pojišťovny a.s. v oblasti životního pojištění, které jsou nabízeny občanům nebo firmám mají společné znaky:

- Podíl na zisku: po celou dobu pojištění je připisován podíl na zisku
- Pojistné: možnost sjednání splátek měsíčních, čtvrtletních, pololetních a ročních
- Daňové zvýhodnění: při dodržení zákonných podmínek je možné snížení daňového základu daně z příjmu zaplacené pojistné do maximální výše 12 000,- Kč.
- Předmět pojištění: dožití, dožití nebo smrt, smrt nebo dožití s pojištěním invalidity
- Volitelná pojištění – široká nabídka pojištění úrazu, nemoci a invalidity

➤ **Životní pojištění Perspektiva**

Životní pojištění Perspektiva⁷⁸ je moderní, vysoce variabilní pojištění, které nabízí ideální kombinaci investování a nadstandardní pojistné ochrany pro celou rodinu.

Výhody pojištění

- Pojištění celé rodiny – na jedné pojistné smlouvě až 5 osob
- Základní pojištění s možností sjednání některých rizikových pojištění⁷⁹
- Možnost měnit pojištění dle konkrétní životní situace
- Prémie za bezškodní průběh na konci pojištění
- Možnost čerpání finančních prostředků během trvání pojištění
- Možnost investování ve standardních fondech nebo ve vnitřních fondech pojistitele, které jsou složeny z různých podkladových aktiv a liší se předpokládanými výnosy a rizikovostí⁸⁰

➤ **Kapitálové životní pojištění Harmonie**

Kapitálové životní pojištění Harmonie⁸¹ je moderní, vysoce variabilní pojištění pro případ dožití nebo smrti, které splňuje pojistnou ochranu a zhodnocení finančních prostředků.

⁷⁸ <http://www.koop.cz/nase-produkty/pojisteni-osob/univerzalni-zivotni-pojisteni-perspektiva>

⁷⁹ <http://www.koop.cz/nase-produkty/pojisteni-osob/univerzalni-zivotni-pojisteni-perspektiva/perspektiva-detailni-informace-o-produktu/>

⁸⁰ Erste-Sparinvest Konzervativní fond, Erste-Sparinvest Dynamický fond, Erste-Sparinvest Progresivní fond, C-Quadrat Arts Balanced, C-Quadrat Arts Dynamic, C-Quadrat Strategie AMI CZK, Conseq Active Invest Vyvážené portfolio, Conseq Active Invest Dynamické portfolio, Realokační program Conseq Horizont incest, Komoditní fond, Garantovaný fond (1,9 %), Vkladový fond pro mimořádné pojistné, PU 10, PU 13

⁸¹ <http://www.koop.cz/nase-produkty/pojisteni-osob/zivotni-pojisteni/kapitalove-zivotni-pojisteni-harmonie>

Výhody pojištění

- Pojištění celé rodiny – na jedné pojistné smlouvě až 4 osoby
- Možnost kdykoliv vkládat a vybírat prostředky z mimořádného účtu
- Bonus v podobě pojištění zdarma
- Široká nabídka doplňkových pojištění
- Možnost připsání podílu na zisku

➤ **Komplexní rizikové životní pojištění Rubikon**

Rizikové životní pojištění Rubikon⁸² je pojištění pro případ smrti s možností řady dalších pojištění. Jedná se o finanční zabezpečení rodiny před důsledky nečekaných nešťastných událostí. Pojištění je čistě rizikové, neobsahuje tvorbu finanční rezervy.

Rozsah pojištění

- Komplexní pojistná ochrana pro případ úrazu, nemoci i invalidity
- Možnost kombinování jednotlivých pojištění a jejich výše
- Možnost sjednání krátkodobého pojištění (1 rok)
- Možnost využít jako zajištění hypotéky

➤ **Životní pojištění Konto**

Životní pojištění Konto⁸³ je pojištěním, ze kterého je vždy na konci vráceno zpět i celé jednorázově zaplacené pojistné. V případě smrti pojištěného, nebo dožití se konce pojistné doby, je vyplacena i sjednaná pojistná částka. Je možné si vybrat ze tří variant pojištění a to: pojištění pro případ dožití, pojištění pro případ smrti nebo pojištění pro případ úrazu (zahrnuje smrt, trvalé následky nebo tělesné poškození následkem úrazu).

Výhody pojištění

- Bezpečné uložení finančních prostředků a jejich zaručená návratnost
- Jednorázová platba – žádné pravidelné platby
- V průběhu pojištění možnost vybírat i vkládat volné prostředky

⁸² <http://www.koop.cz/nase-produkty/pojisteni-osob/zivotni-pojisteni/kapitalove-zivotni-pojisteni-rubikon>

⁸³ <http://www.koop.cz/nase-produkty/pojisteni-osob/zivotni-pojisteni/zivotni-pojisteni-konto>

➤ **Kapitálové životní pojištění Renta Profit**

Kapitálové životní pojištění Renta Profit⁸⁴ je pojištění, pro případ dožití sjednáváne na dobu 3-8 let s možností zvolit formu výplaty pojistného plnění na konci pojištění.

Výhody pojištění

- Bezpečné uložení finančních prostředků s mimořádnou výší zhodnocení
- Jednorázová platba – žádné pravidelné platby

Pojišťovna České spořitelny a.s., Vienna Insurance Group

Pojišťovna České spořitelny byla založena českým soukromým kapitálem v roce 1992. V lednu 1993 zahájila svoji pojišťovací činnost pod názvem Živnostenská pojišťovna. Poskytovala pojišťovací služby především pro podnikatelskou sféru. S rozvojem činnosti se začala rozšiřovat i nabídka pojistných programů pro občany. Česká spořitelna se svým kapitálem vstoupila do společnosti v roce 1995. Vlivem transformace České spořitelny a celé finanční skupiny začala pojišťovna od 17. 9.2001 vystupovat pod názvem Pojišťovna České spořitelny.

➤ **Flexi životní pojištění**

Flexi životní pojištění⁸⁵ je rodinné pojištění, u kterého lze v rámci jedné smlouvy pojistit 2 dospělé a až 5 dětí. Nabízí komplexní zajištění rizik dle vlastních potřeb.

Výhody pojištění

- Možnost kombinovat a měnit pojištěná rizika dle aktuální situace
- Možnost vytváření finanční rezervy
- Možnost sjednání pojistných rizik na zkrácenou dobu
- Možnost investování v investičních fondech akcií, dluhopisů nebo nemovitostí⁸⁶
- Při investici do garantovaného fondu zhodnocení min. 1,9 % ročně
- Možnost volby investičních strategií – konzervativní, vyvážená, progresivní

⁸⁴ <http://www.koop.cz/nase-produkty/pojisteni-osob/zivotni-pojisteni/kapitalove-zivotni-pojisteni-renta-profit>

⁸⁵ <http://www.pojistovnacs.cz/flexi-zivotni-pojisteni/>

⁸⁶ Akcií: PČS Fond akciový, Top Stocks, Erste Responsible Stock America, ESPA Stock Europe – Active, ESPA Stock Japan, Sporotrend, ESPA Stock Glonal – Emerging Markets. Dluhopisů: Sporobond, Tendbond. Nemovitostí: REICO ČS Nemovitostní fond.

➤ **Flexi životní pojištění – Junior**

Flexi životní pojištění - Junior⁸⁷ je dětské pojištění, které nabízí komplexní pojištění dítěte pro případ neočekávaných událostí a umožňuje kombinaci pojištění a zhodnocení finančních prostředků.

Výhody pojištění

- Možnost nastavení pojištění dle preferencí ve prospěch krytí rizik nebo zhodnocení finančních prostředků
- Garantované zhodnocení kapitálové hodnoty ve výši min. 1,8 % p.a.
- Široká nabídka pojistného krytí (úrazové pojištění, pojištění vážných onemocnění, hospitalizace, pojištění smrti z jakýchkoliv příčin, pojištění invalidity)
- Možnost částečného výběru ze zhodnocených finančních prostředků od 19 let

➤ **Flexi kapitál životní pojištění**

Flexi kapitál životní pojištění⁸⁸ představuje kombinaci životního pojištění na dobu určitou. Jednorázová platba pojistného do garantovaného fondu. Garantované zhodnocení vložených prostředků z důvodu podílu na výnosech. Investuje se na 5 let.

Výhody pojištění

- Jednorázové pojistné na počátku pojištění
- Pojistná ochrana pro případ smrti
- Garantovaná technická úroková míra ve výši 1,10 % p. a.
- Podíly na výnosech
- Možnost stanovit obmyšlenou osobu
- Možnost uplatnění daňového odpočtu

⁸⁷ <http://www.pojistovnacs.cz/flexi-zivotni-pojisteni-junior/>

⁸⁸ <http://www.pojistovnacs.cz/kapital/>

4.2.3 Doplnkové penzijní spoření

V České republice bylo zavedeno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem jako nadstavba k základnímu systému důchodového zabezpečení. Občanům tak vznikla možnost aktivně se podílet na své budoucnosti formou dlouhodobého spoření navíc zvýhodněného státními příspěvky. Penzijní připojištění bylo označováno jako III. pilíř penzijního systému – dobrovolné, fondově financované, soukromě provozované a státem podporované spoření na stáří.

Od 1. 1.2013 bylo penzijní připojištění na základě zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření nahrazeno doplňkovým penzijním spořením, které umožňuje využití všech výhod penzijního připojištění.

4.2.4 Penzijní fondy

Penzijní fond je specializovaná finanční instituce, která se zabývá poskytováním služeb penzijního spoření. Mohou jimi být jen právnické osoby se sídlem na území České republiky mající formu akciových společností, jejichž základní kapitál činí 50 mil. Kč. Penzijní fondy vznikly podle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením a podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření byly transformovány.

Penzijní společnosti jsou sdružené v Asociaci penzijních společností ČR, která byla založena v roce 1996 jako asociace penzijních fondů ČR.

Od 1. 1.2013 sdružuje deset členů, kterými jsou všechny penzijní společnosti působící na trhu soukromého kapitálového spoření na důchod v České republice. Provozují důchodové spoření a doplňkové penzijní spoření a za tímto účelem obhospodařují jednotlivé fondy a tři přidružení členové⁸⁹, kteří jsou společnostmi poskytujícími odborné služby, zejména v oblasti auditu a daňového poradenství.⁹⁰

⁸⁹ Deloitte Advisory, s.r.o., Ernst&Young, s.r.o., KPMG, s.r.o.

⁹⁰ www.apfcr.cz/cs/uvod

Penzijní společnosti spravují příspěvky účastníků a investují je v souladu se zákonem do státních i soukromých dluhopisů, hypotečních zástavních listů, akcií a podílových listů (max. 25 %), nemovitostí a movitých věcí (max. 5 %) nebo je ukládají na účty u bank (bez limitu, max. 10 % u jedné banky) nebo mají možnost investování v zahraničí a to výhradně do státních dluhopisů členských zemí OECD. Hospodaření fondů podléhá státnímu doзору a výnosy se každoročně (min. 85 %) rozdělí mezi účastníky.

Penzijní společnosti povinně vydávají své statuty a sestavují penzijní plány. Statut penzijní společnosti a jejich fondů je veřejně přístupný dokument, který obsahuje rozsah činností, zaměření a cíle investiční politiky, zásady hospodaření penzijní společnosti, způsob užití zisku, obchodní jméno a sídlo deponitáře, způsob zveřejňování zpráv o hospodaření s majetkem a o změnách statutu a informací.⁹¹

Penzijní plány jsou sestavovány jako příspěvkově definované, při nichž výše vyplácených penzí závisí na celkovém úhrnu zaplacených příspěvků, podílu účastníka na výnosech hospodaření a věku, od kdy je penze účastníkovi poskytována. Obsahuje obsah smlouvy – účastníci penzijního spoření, druhy sjednaných penzí, identifikační údaje penzijních fondů, výši příspěvků a formu jejich úhrady, informaci o příspěvku zaměstnavatele, pojištěnou dobu, podmínky odkladu nebo přerušení placení příspěvků jejich změny, změny smlouvy, výpověď penzijního spoření, zánik penzijního spoření, státní příspěvky, podmínky a vznik nároků na dávky a na jejich výplatu, informační povinnost penzijního fondu.⁹²

Analýza trhu doplňkového penzijního spoření

Od roku 1994 bylo v České republice zavedeno penzijní připojištění se státním příspěvkem. V tomto roce získalo povolení provozovat penzijní připojištění celkem 46 penzijních fondů. Tento tzv. III. pilíř důchodového systému však v brzké době začal procházet problémy. Po pěti letech činnost 15 fondů zaniklo bez likvidace a 9 fondů bylo v likvidaci.

⁹¹ <http://www.google.cz/url?url=http://www.sfinance.cz/axa-statut-transformovany-fond-iii-pilir/>

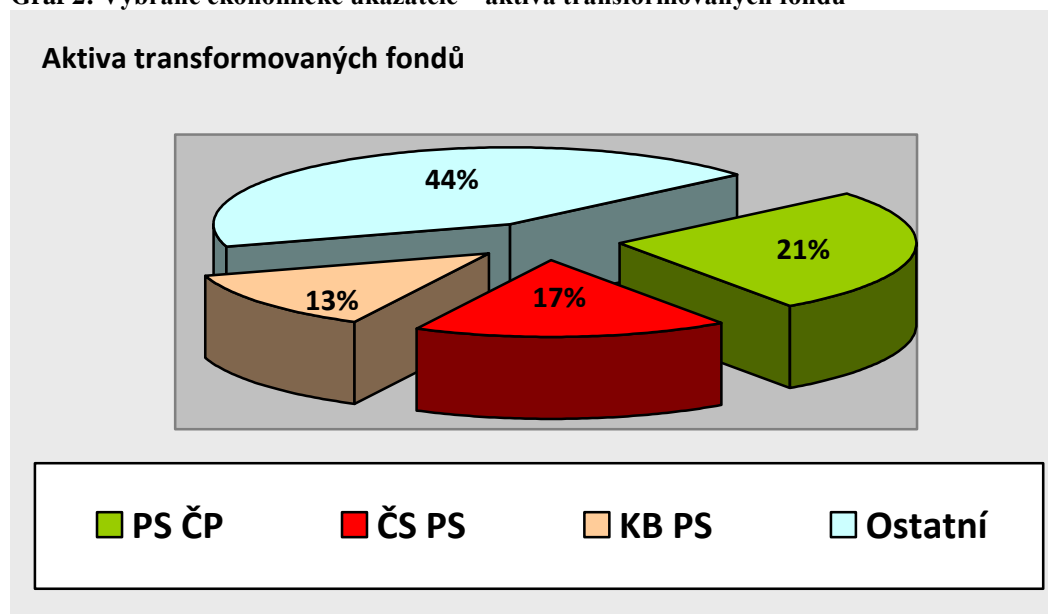
⁹² http://www.srovnac.cz/soubory/allianz/penzijni_plan_allianz.pdf

Velké fondy se často za nevýhodných podmínek spojovaly s menšími, aby tak zabránily jejich úpadku. Likvidace penzijních fondů postihla asi 2 % účastníků. Fondy postupem času vlivem fúzí a nákupů ostatních fondů si začaly upevňovat své postavení na pojistném trhu a vzrůstala tak i důvěra jejich klientů v celý systém penzijního připojištění.

V roce 1999 byla schválena novela zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění, která zpřísnila podmínky vyplácení penzí ze systému a zavedla výhody pro zaměstnavatele, kteří přispívali svým zaměstnancům.

K 1. 1. 2013 zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření bylo založeno doplňkové penzijní spoření.

Graf 2: Vybrané ekonomické ukazatele – aktiva transformovaných fondů

Zdroj: Autor, APS ČR

Mezi tři nejvýznamnější pojišťovny na trhu v ČR patří: Penzijní společnost Česká pojišťovny a.s., Komerční banka, Penzijní společnost a.s. a Česká spořitelna, Penzijní společnost, a.s.

Penzijní společnost České pojišťovny a.s.

Penzijní fond České pojišťovny a.s.⁹³ působil na trhu penzijního připojištění od roku 1994. V současnosti Penzijní společnost České pojišťovny a.s. má postavení nejsilnější společnosti na penzijním trhu a je nejdynamičtější se rozvíjejícím penzijní společností v České republice.

Penzijní společnost České pojišťovny a.s. nabízí doplňkové penzijní spoření se státním příspěvkem ve spořicíh programech. Spořicí program je strategie spoření, kdy se rozložení finančních prostředků v dynamickém, vyváženém nebo konzervativním fondu automaticky mění v závislosti na jeho věku.

Podle zákona poskytuje starobní penze na určenou dobu, invalidní penze na určenou dobu, jednorázové vyrovnání a odbytné. Spoření v penzijních fondech podléhá dědickému řízení.

Dynamický účastnický fond

- finanční prostředky umístovány především do akcií a doplňkově do korporátních a státních dluhopisů
- aktuální hodnota kapitálu je 56 124 722,86 Kč

Vyvážený účastnický fond

- finanční prostředky jsou umístovány především do státních dluhopisů a korporátních dluhopisů vysoké kvality a akcií
- aktuální hodnota kapitálu 150 136 656,46 Kč

Spořicí účastnický fond

- finanční prostředky jsou umístovány především do českých a zahraničních státních a korporátních dluhopisů vysoké kvality a pokladničních poukázek
- aktuální hodnota kapitálu 810 927 279,93 Kč

⁹³ www.pfcp.cz

Povinný konzervativní fond

- finanční prostředky jsou umístovány především do českých a zahraničních státních a korporátních dluhopisů vysoké kvality a pokladničních poukázek
- aktuální hodnota kapitálu 58 886 139,27 Kč

Transformovaný fond

- vznikl z dříve sjednaného penzijního připojištění se státním příspěvkem a to změnou legislativy k 1. 1.2013. Ve fondu jsou spravovány všechny dosavadní smlouvy o penzijním připojištění uzavřené do 30. 11.2012 s PF ČP a.s.

Komerční banka Penzijní společnost a.s.

KB Penzijní společnost, a.s.⁹⁴ vznikla transformací Penzijního fondu Komerční banky na základě zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. Účastníci a příjemci dávek z PF KB se stali účastníky transformovaného KB Penzijního fondu.

KB dynamický účastnický fond

- finanční prostředky jsou investovány především do akcií, riziko dočasného poklesu je kompenzováno možností dosažení vyšších výnosů v delším časovém období: akcie 36,15 %, depozita 17,45 %, dluhopisy 43,36 %
- aktuální hodnota kapitálu je 56 742 172,92 Kč

KB vyvážený účastnický fond

- finanční prostředky jsou investovány ve vyváženém poměru akciové a dluhopisové složky portfolia: akcie 23,88 %, depozita 27,18 %, dluhopisy 48,91 %
- aktuální hodnota kapitálu 66 441 601,30 Kč

KB zajištěný účastnický fond

- finanční prostředky jsou investovány do široké škály aktiv – zejména akcií, státních a podnikových dluhopisů a fondů kolektivního investování.
- aktuální hodnota kapitálu 15 243 668,37 Kč

⁹⁴ www.kbps.cz

KB povinný konzervativní fond

- finanční prostředky jsou umístovány do dluhopisů: dluhopisy 70,0 %, depozita 30,0 %
- aktuální hodnota kapitálu 458 608 398,26 Kč

Česká spořitelna Penzijní společnost a.s.

Česká spořitelna Penzijní společnost, a.s.⁹⁵ vznikla transformací Penzijního fondu České spořitelny. Účastníci a příjemci dávek z PF ČS se stali účastníky transformovaného ČS Penzijního fondu, který dostal licenci od ČNB jako první penzijní fond v ČR. Penzijní fond České spořitelny vstoupil na finanční trh v roce 1995. Z hlediska počtu klientů a objemu finančních prostředků získal druhé místo na trhu. Společnost celkem provozuje čtyři důchodové fondy, tři účastnické fondy a transformovaný fond.

KB dynamický účastnický fond

- finanční portfolio je rozloženo mezi akciový, dluhopisový a peněžní trh: peněžní trh 31,5 %, dluhopisy 27,5 %, akcie a podílové listy 41,0 %
- aktuální hodnota kapitálu je 144 097 919,44 Kč

KB vyvážený účastnický fond

- finanční prostředky jsou ve vyváženém poměru akciové a dluhopisové složky portfolia: akcie a podílové listy 16,6 %, dluhopisy 45,3 %, peněžní trh 31,7 %
- aktuální hodnota kapitálu 233 030 288,06 Kč

KB povinný konzervativní fond

- finanční prostředky jsou rozloženy mezi dluhopisový a peněžní trh: dluhopisy 66,8 %, peněžní trh 33,2 %
- aktuální hodnota kapitálu 1 321 252 470,45 Kč

⁹⁵ www.kbps.cz

5 Zhodnocení důchodové reformy v České republice

Přeměna českého důchodového systému spočívající v tzv. malé důchodové reformě, která obsahovala především parametrické změny průběžného pilíře, byla zahájena v roce 2011. V roce 2013 byla zahájena tzv. velká důchodová reforma, která umožnila přechod na fondový systém a to zavedením druhého – fondového pilíře. Již od počátku však tento reformní krok byl provázen řadou nesouhlasných stanovisek a neexistovala politická shoda na jeho zavedení, což s nástupem nové politické reprezentace po volbách v roce 2014 vyústilo k zahájení postupných kroků, které povedou k jeho zrušení k 1. 1. 2016. Nedostatečná prezentace zamýšlených reformních kroků veřejnosti a politická nejednotnost v této otázce vedly k tomu, že se tzv. velká důchodová reforma nesetkala s takovou podporou veřejnosti, jaká se očekávala.

Důvody, které vedly k tomu, že fondový model v České republice nefunguje, můžeme hledat nejenom v nedostatečné prezentaci a reklamní kampani, ale i v nastavení parametrů fondového pilíře. Fondový systém nabízí různé investiční možnosti a strategie nicméně není zde dostatečná motivace pro vstup různých příjmových skupin obyvatelstva do tohoto systému. II. pilíř je výhodnější pro vysokopříjmové skupiny, ale neposkytuje žádnou podporu těm nízkopříjmovým a především rodinám s dětmi. Pokud by zaměření na podporu rodin s dětmi bylo více zohledněno v nastavení parametrů fondového pilíře, počet zájemců o vstup by se jistě zvýšil. Nepřímo by tato situace mohla mít vliv na problémy spojené s demografickým vývojem.

Nejdůležitější při zavádění jakýchkoliv reforem nebo i částečných reformních kroků je však politický a celospolečenský konsensus. Bez něj je nemožné zaručit dlouhodobou stabilitu a funkčnost penzijního systému.

Porovnání důchodových systémů ve vybraných zemích je velmi obtížné. Penzijní systémy jsou ovlivněny různými historickými, hospodářskými, sociálními i kulturními souvislostmi, které mají nezanedbatelný vliv na úspěšnost nastavení a prosazování reformních opatření. Jejich úspěšná aplikace v jedné zemi, nezaručuje jejich úspěch v jiných zemích. Existují však kritéria důchodového systému, která jsou do určité míry srovnatelná.

V první řadě se jedná o demografické ukazatele. Očekávaná délka života při narození a podíl populace nad 65 let na ekonomicky aktivním obyvatelstvu je ve všech sledovaných zemích přibližně stejná. Čím vyšší je očekávaná délka života, tím je v populaci zastoupen vyšší počet důchodců. Hodnoty těchto ukazatelů souvisí s vyspělostí zemí, s úrovní zdravotní péče ale také s historickým vývojem.

Dalším srovnatelným ukazatelem je procentuální vyjádření průměrné čisté penze k průměrné čisté mzdě. Ze zjištěných dat vyplývá, že nejméně klesá životní úroveň po ukončení aktivního života maďarským důchodcům. Vysoký náhradový poměr udává i Slovensko, Česká republika dosahuje druhého nejnižšího náhradového poměru a nejnižší náhradový poměr vykazuje Polsko.

Nejvyšší výdaje na penze vyjádřené v % HDP vynakládají Polsko a Maďarsko. Tento fakt je zapříčiněn vysokým počtem obyvatel, kteří pobírají důchodové dávky.

Všechny porovnávané penzijní systémy jednotlivých zemí jsou srovnatelné. Jejich funkčnost a úspěšnost závisí na nastavených kritériích a historické tradici jednotlivých složek těchto systémů. Obecně se dá říci, že nejlepší systém je ten, který vykazuje nízké procento výdajů na penze k HDP, vysoký náhradový poměr a má optimálně nastavené parametry.

Zhodnocení nabídky produktů životního pojištění

Z analýzy produktů tří vybraných pojišťoven na českém pojistném trhu, které poskytují životní pojištění je zřejmé, že nabídka je velmi rozsáhlá. Pokrývá všechny druhy životního pojištění. Nicméně poměrně opomíjenou skupinou pojištění je životní pojištění pro případ dožití. Jedním z důvodů může být i skutečnost, že v případě smrti pojištěného bývá doba, po kterou je vyplácen pozůstalým důchod pouze 10 let.

V rámci různých forem životních pojištění je k dispozici poměrně široká nabídka investičních fondů, a záleží jen na preferenci pojistníků.

Jak jsem již zmínil, tři analyzované pojišťovny zastupují 49 % trhu životního pojištění. Mezi pojišťovny, které také významně ovlivňují pojišťovací trh, je vhodné zmínit i ČSOB Pojišťovnu, a.s. a ING Životní pojišťovnu. Těchto pět pojišťoven patří do velkých finančních skupin a nabízí ucelenou nabídku pojištění. To ukazuje na trend koncentrace prodeje všech pojišťovacích produktů na jedno místo.

Zhodnocení nabídky doplňkového penzijního spoření

Na našem trhu v současnosti spravuje příspěvky klientů deset penzijních společností. Proti minulým letům jich ubylo v důsledku jejich úpadku a procesů fúzí, jejichž výsledkem byla relativní úspora nákladů sektoru a především vytvoření nového prostoru pro zajímavější zhodnocení nabízených produktů. Zvýšila se také důvěryhodnost systému jak penzijního připojištění, tak doplňkového penzijního spoření.

Trh je nyní stabilizován a vstup nové společnosti je nepravděpodobný, naopak je možné jejich slučování. Penzijní společnosti investují svěřené investiční prostředky na kapitálových trzích s rozdílnou investiční strategií. Jsou významnými investory do státních dluhopisů a podílejí se tak na financování státního dluhu.

Ve své diplomové práci jsem věnoval pozornost třem nejsilnějším penzijním společnostem na trhu. Při jejich hodnocení je třeba brát v úvahu mnoho kritérií. Je třeba také zohlednit nákladovost fondu a to zejména vzhledem k objemu spravovaných aktiv. Důležitá je rovněž zvolení investiční strategie a celkový podíl fondu na kapitálovém trhu.

V roce 2013 došlo k významným legislativním změnám a to transformací penzijního připojištění se státním příspěvkem do doplňkového penzijního spoření. Problémem však zůstávají relativně velmi nízké úložky účastníků. Občané dnes spoří na penzi průměrně jen 2,5 % své mzdy. Jelikož se v budoucnosti očekává pokles úrovně státních důchodů, tato spořicí složka by měla narůst na alespoň 10 % aktuální mzdy. Toto úsilí by však mělo být podpořeno jak ze strany státu tak zaměstnavatelů.

Investiční strategie českých penzijních fondů je však velmi konzervativní. Vyplývá to i legislativních omezení, kdy v důsledku regulace české penzijní fondy musí svým účastníkům zaručit nezáporné zhodnocení v každém kalendářním roce, které může být sanováno z vytvořených rezerv z kladného zisku v jiných letech a zároveň neumožňuje zvyšovat náklady na správu. Což je pro účastníky výhodné nicméně toto opatření v důsledku vede k velmi opatrné investiční strategii.

Zhodnocení úspor v českých penzijních fondech za posledních 15 let dosahovalo v průměru pouze 5,14 %. Reálné zhodnocení nikdy nepřesáhlo 4 %, většinou se pohybovalo těsně okolo nuly a v letech 1998, 2001 a 2008 bylo záporné. Penzijní fondy dosáhly povinnosti vykazovat kladné nominální zhodnocení, i když za cenu stále opatrnější investiční strategie, kdy nominální zhodnocení kleslo z průměrné úrovně přes 9 % koncem 90. let až na průměr 2,5 % v letech 2005 – 2009.⁹⁶

5.1 Dotazníkové šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjištění názoru občanů na penzijní systém v České republice, jak vnímají penzijní reformu, jestli mají dostatek informací o důchodovém zabezpečení, o možnostech spoření si na důchod, a jestli jsou ochotni převzít částečně odpovědnost za své finanční zabezpečení v postproduktivním věku.

Dotazník, na kterém je výzkum založen, nám podá informaci o tom, jak jsou občané informováni o důchodové reformě a jestli sami využívají možnosti spořit si na důchod v rámci III. pilíře nebo nechávají odpovědnost za své zabezpečení v důchodovém věku na státu.

5.1.1 Výběr respondentů a způsob sběru dat

V tomto případě se jednalo o nahodilý a náhodný výběr respondentů. Nebyla dána žádná výběrová procedura, tzn., že respondent si sám mohl určit, zda dotazník vyplní nebo ne. Metodu nahodilého výběru u terénního dotazování jsem použil kvůli její jednoduché a časově nenáročné realizaci. Z pohledu přesnosti však již tak vhodná není, neboť jsem neměl vliv na výběr respondentů a tudíž přesně nevím, jakou část základního souboru výběr reprezentuje. Nemůžu tak s jistotou říci, že přesně popisuje rozhodnutí a informovanost všech občanů. Metoda náhodného výběru byla použita u elektronického dotazování.

Jako způsob dotazování bylo zvoleno terénní a elektronické dotazování. Sběr dat probíhal v období od 12. 7. do 27. 7. 2014.

⁹⁶ Hlaváč, J., Schneider, R., Finanční výkonnost penzijních fondů ve střední Evropě: Proč jsou české fondy nejhorší?, Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu, projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v.v.i., 2011

- Terénní dotazování probíhalo vždy v sobotu u nákupního centra Globus v Pardubicích. Jedná se o místo, kam se sjíždějí nakupující z širokého okolí Pardubic. Bylo osloveno 170 respondentů. Výhodou tohoto typu dotazování byla 100 % návratnost dotazníků a skutečnost, že po konzultaci s tazatelem, respondenti byli schopni odpovědět na všechny otázky.
- Elektronický dotazník byl rozeslán e-mailem 30 zaměstnancům firmy ČEZ Distribuce a.s., Pardubice. Pro vyšší návratnost dotazníků byl připojen motivační dopis s vysvětlením důležitosti výzkumu a s příslibem anonymity. Nicméně návratnost dotazníků při tomto způsobu dotazování byla pouze 70 %.

5.1.2 Řešení a struktura dotazníku

Dotazník obsahoval 18 uzavřených otázek, u kterých si respondenti vybírali z dané škály možných jednoduchých odpovědí typu ano, ne, nevím, nejsem rozhodnut apod. Respondenti mohli zvolit vyplnění tištěného dotazníku osobně nebo za pomoci tazatele. Náhodně vybraní respondenti z řad zaměstnanců firmy ČEZ Distribuce a.s. Pardubice obdrželi dotazník elektronicky.

6 Výsledky a diskuse

Výchozí data dotazníkového šetření:

Respondenti: občané Pardubic a blízkého okolí

Počet oslovených respondentů: 200 (po očištění základního vzorku 191)

Metoda výběru respondentů: náhodný a nahodilý výběr

Technika sběru dat: strukturovaný dotazník

Souhrnná sebraná data:

Všechny navrácené dotazníky prošly kontrolou a vyhodnocení jednotlivých otázek je uvedeno souhrnně v tabulce č. 6. Z této tabulky jsou dále čerpána data pro analýzu a její grafické výstupy u vybraných otázek, které blíže vypovídají o vnímání předmětu výzkumu u respondentů.

Tabulka 8: Vyhodnocení dotazníku k dotazníkovému šetření

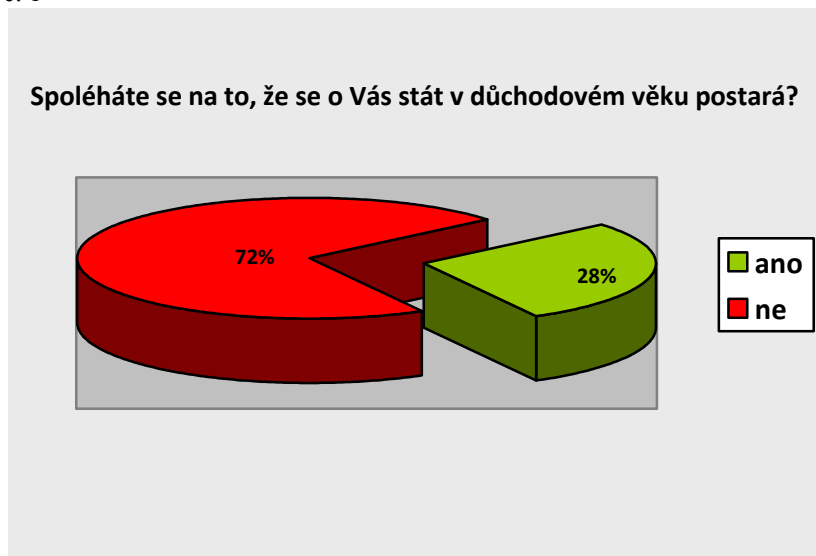
Pohlaví	žena 92	muž 99		
Věková kategorie	20 – 30 38	31 – 40 56	41 – 50 62	51 – 60 35
Dosažené vzdělání	základní 13	vyučen 73	středoškolské 73	vysokoškolské 32
Aktuální zaměstnání	student 14	zaměstnanec 126	OSVČ 36	nezaměstnaný 15
Počet obyvatel Vaší obce	do 3000 53	do 30000 62	nad 30000 76	
Spoléháte na to, že se o Vás stát v důchodovém věku postará?	54 (28 %)	137 (72 %)		
Je pro Vás důležité být finančně zajištěn v důchodovém věku?	135 (71 %)	15 (8 %)	41 (21 %)	
Je pro Vás stanovený věk odchodu do důchodu akceptovatelný?	93 (49 %)	57 (30 %)	41 (21 %)	
Považujete za správné, aby se důchodový věk zvyšoval úměrně s nadějí dožití a prodlužující se průměrnou délkou života?	62 (32 %)	76 (40 %)	53 (28 %)	
Považujete finanční zabezpečení současných důchodců za dostačující?	20 (10 %)	171 (90 %)		
Zajímá Vás důchodová politika?	81 (42 %)	110 (58 %)		
Máte o důchodovém systému dostatek informací?	36 (19 %)	155 (81 %)		
Umožňuje Vám současný příjem nějakou formu spoření?	111 (58 %)	80 (42 %)		
Využívání nějakou formu spoření?	79 (41 %)	70 (37 %)	42 (22 %)	

Víte o možnosti doplňkového penzijního spoření se státním příspěvkem?	124 (65 %)	67 (35 %)		
Máte představu o Vašich finančních potřebách po odchodu do důchodu?	36 (19 %)	49 (26 %)	106 (55 %)	
Využili byste možnost odvádět část z penzijního pojištění do soukromých fondů?	8 (4 %)	108 (56 %)	75 (39 %)	
Myslíte si, že výše důchodu má mít větší vazbu na předchozí příjmy?	117 (61 %)	31 (16 %)	43 (22 %)	
Je podle Vás reforma penzijního systému nevyhnutelná?	96 (50 %)	19 (10 %)	76 (40 %)	
Považujete reformu penzijního systému za dostatečnou a efektivní?	10 (5 %)	49 (26 %)	132 (69 %)	
Máte povědomí o změnách v důchodovém pojištění a spoření?	46 (24 %)	145 (76 %)		
Myslíte si, že reforma penzijního systému přispěje ke snížení schodku státního rozpočtu?	18 (9 %)	75 (39 %)	98 (51 %)	
Odkud jste se o reformě penzijního systému dozvěděli nejvíce informací?	85 (44 %)	28 (15 %)	39 (20 %)	39 (20 %)

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza výsledků dotazníkového šetření u vybraných otázek:

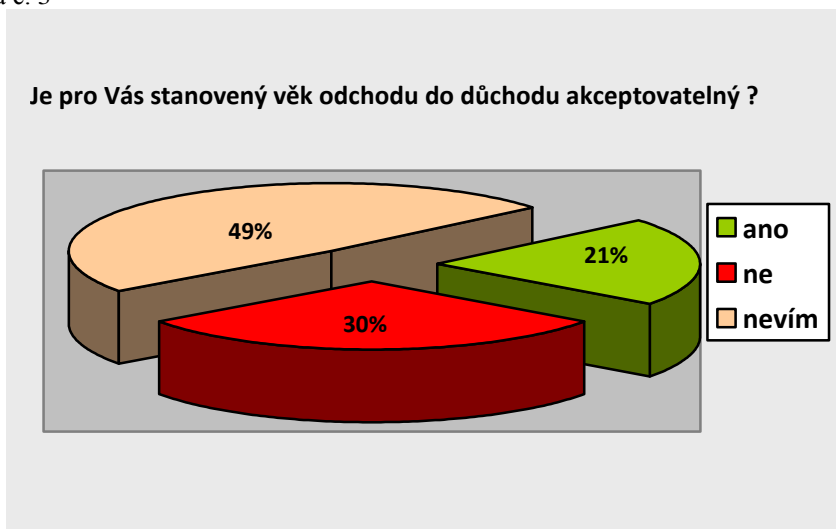
Graf 3: Otázka č. 1

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu č. 3 je zřejmé, že 72 % respondentů nespolehá pouze na státní penzijní systém. Jelikož nestabilita na politické scéně nezaručuje, že reformní kroky vydrží více než jedno volební období, občané hledají vlastní možnosti zabezpečení na stáří. Ať už se to týká různých produktů životního pojištění nebo doplňkového penzijního spoření.

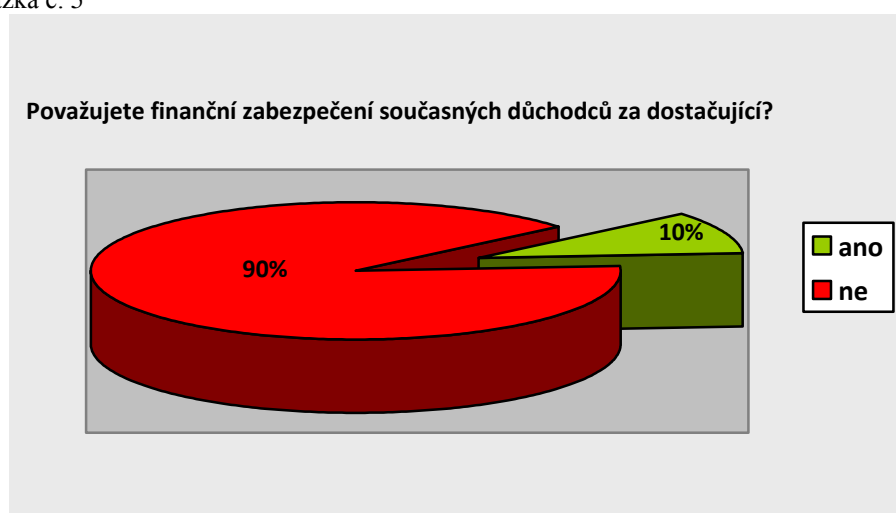
Graf 4: Otázka č. 3

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu č. 4 vyplývá, že převážná většina občanů nemá v současné době představu o svém skutečném odchodu do důchodu. Týká se to především mladších generací, pro které je tato hranice poměrně vzdálená. Druhou skupinou je kategorie občanů ve středním věku, které se reformní kroky ať už přímo nebo nepřímo týkají, je informována o problematice nutnosti penzijní reformy a je si vědoma, že tyto kroky mezi které patří i zvyšující se věk odchodu do důchodu jsou pro udržitelnost systému nezbytné. Třetí skupinou je kategorie občanů, kteří se blíží věkové hranici odchodu do důchodu a pro které je již v této době neakceptovatelné její prodlužování.

Graf 5: Otázka č. 5

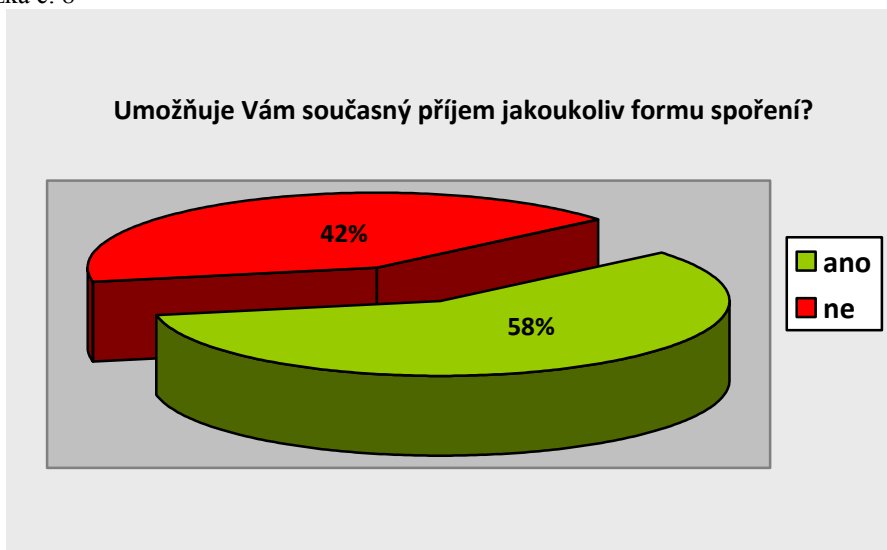

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu č. 5 vyplývá, že převážná většina respondentů je nespokojena s důchodovým finančním zabezpečením. Průměrný důchod v České republice činí cca 64,4 % čisté mzdy a nemá bližší vazbu na finanční prostředky, které do systému v průběhu svého aktivního života účastníci vložili.

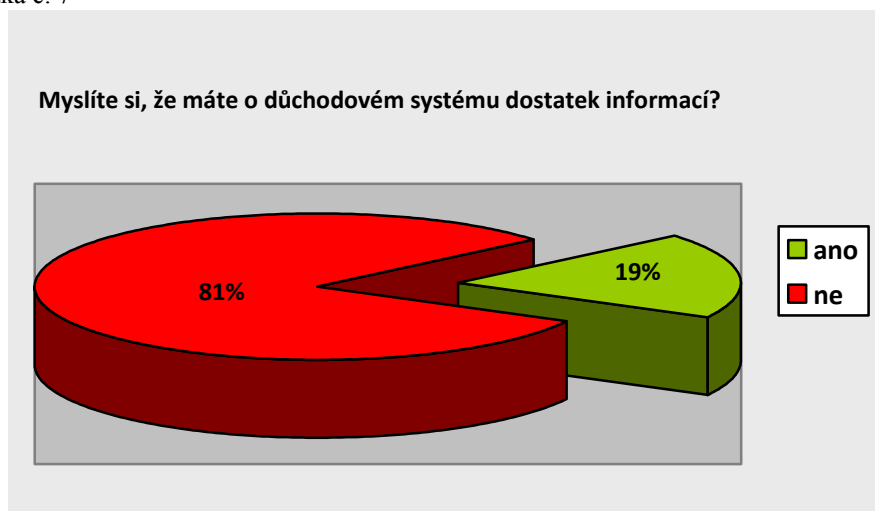
Níže uvedený graf č. 8 vypovídá o možnosti občanů generovat ze svého aktuálního příjmu volné finanční prostředky, které by mohly ukládat do nějaké formy spoření, které by jim v budoucnu po dosažení hranice odchodu do důchodu umožnilo vyšší příjmy, než by jim poskytoval pouze důchod z průběžně financovaného důchodového systému. Více než polovina respondentů uvedla, že jim jejich současný příjem nedovoluje jakoukoliv formu spoření.

Graf 6: Otázka č. 8

Zdroj: vlastní zpracování

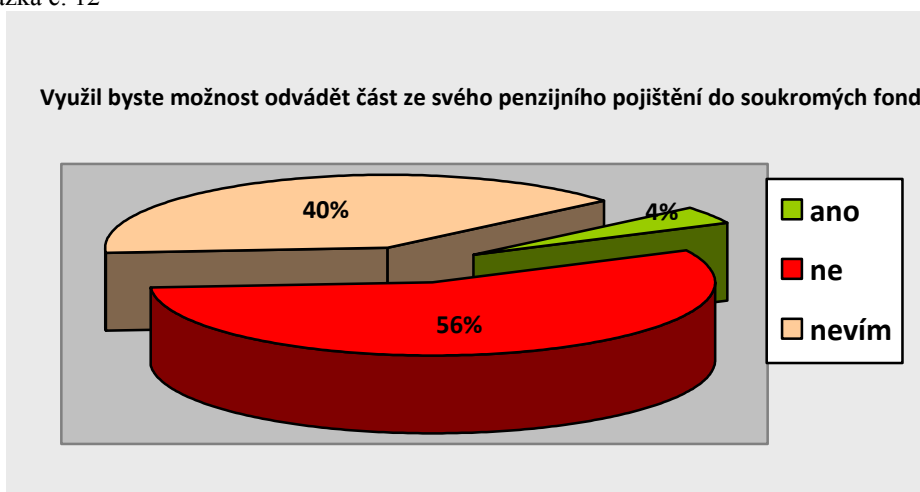
Graf 7: Otázka č. 7

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů uvedla, že nemá dostatek kvalitních a souhrnných informací. Informace poskytované médií jsou mnohdy neúplné, zkreslené a neobjektivní. Kampaň, která předcházela zřízení II. pilíře penzijního systému, nebyla dostatečná a její cílení na mladou generaci mělo být provedeno modernějšími metodami podloženými dostatečně srozumitelně prezentovanými argumenty.

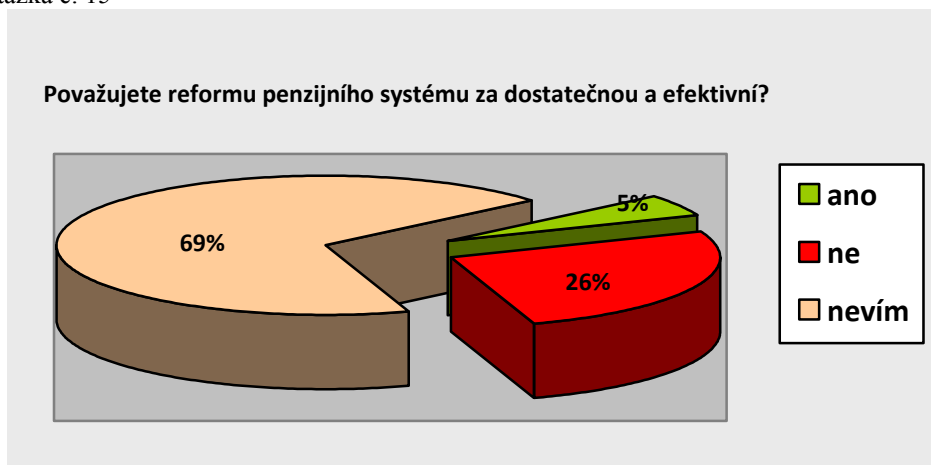
Graf 8: Otázka č. 12

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu č. 8 vyplývá skutečnost korespondující skutečný stav II. pilíře penzijního systému v ČR. Pouze 4 % respondentů této možnosti využilo a vstoupilo do II. pilíře. Možnosti spořit si na penzi touto formou využilo méně občanů, než se očekávalo před zahájením reformy penzijního systému.

Graf 9: Otázka č. 15

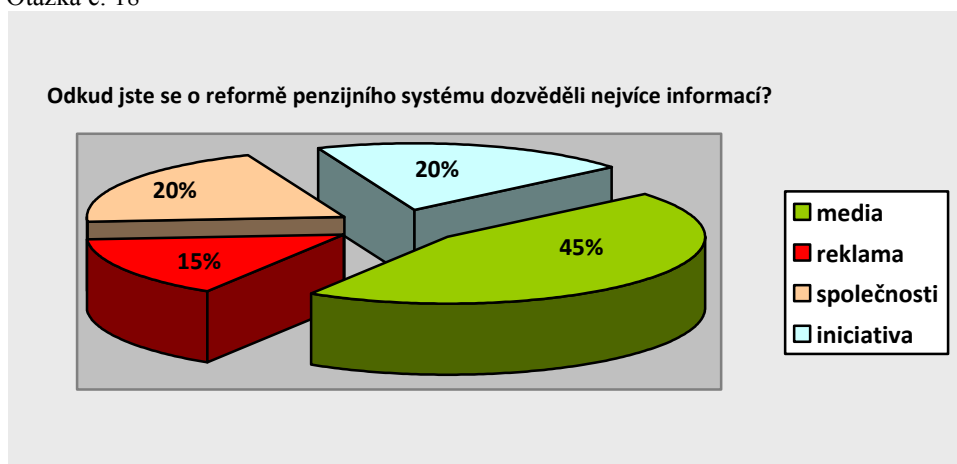

Zdroj: vlastní zpracování

Jelikož většina respondentů uvedla, že nemá dostatek kvalitních a jednoznačných informací nemůže tedy zanalyzovat a zaujmout jednoznačné stanovisko k probíhající reformě.

Graf č. 10 znázorňuje rozložení odpovědí respondentů, ve vazbě na informační zdroj, kde získávají nejvíce informací o reformě penzijního systému. Z uvedeného grafu je patrné, že nejvíce respondentů využívá k získávání informací médií, mezi která patří především televize a tisk.

Graf 10: Otázka č. 18

Zdroj: vlastní zpracování

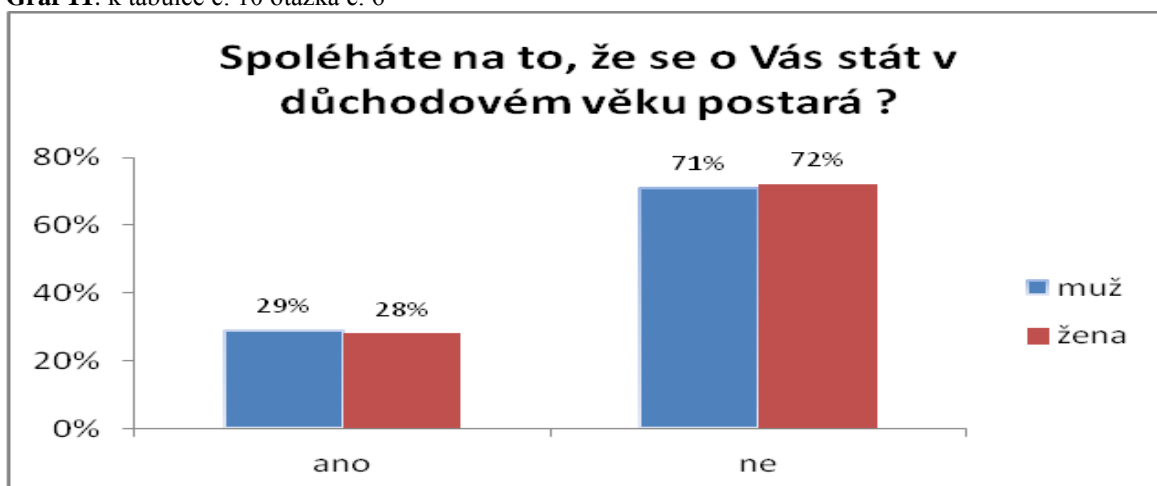
Křížové otázky 1:

Tabulka 9: Představa respondentů o zabezpečení v důchodovém věku (pohlaví / počet / %)

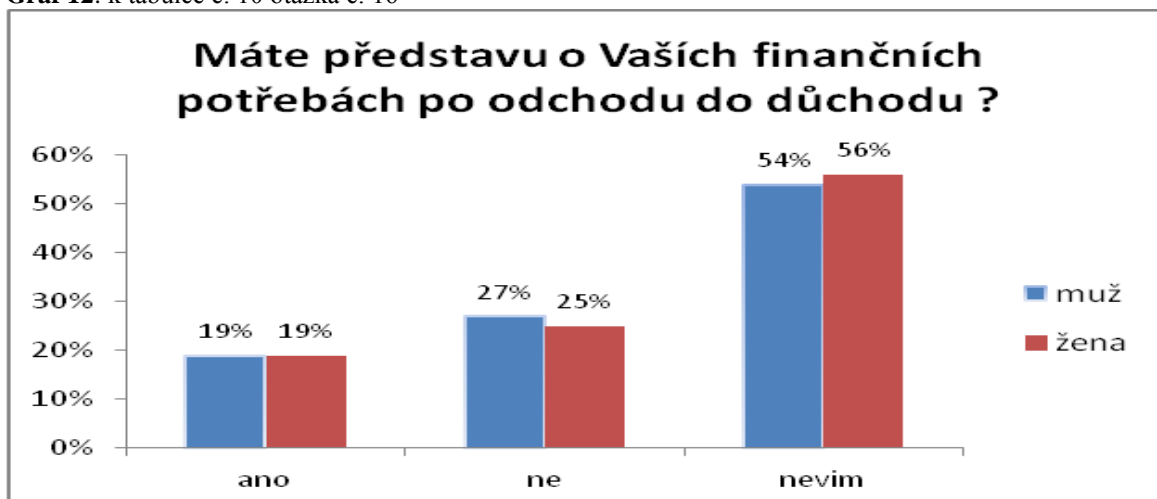
1	žena	96	50%	muž	95	50%
otázka 6	Spoléháte na to, že se o Vás stát v důchodovém věku postará?					
	ano	27	28%	ano	28	29%
	ne	69	72%	ne	67	71%
otázka 16	Máte představu o Vašich finančních potřebách po odchodu do důchodu?					
	ano	18	19%	ano	18	19%
	ne	24	25%	ne	26	27%
	nevím	54	56%	nevím	51	54%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 11: k tabulce č. 10 otázka č. 6

Graf 12: k tabulce č. 10 otázka č. 16

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedených grafů č. 11 a č. 12 vyplývá, že mezi respondenty obou pohlaví převládá stejná nedůvěra v současný penzijní systém. Občané jsou si všaj vědomi toho, že stát nebude mít v budoucnosti dostatek finančních prostředků pro jejich zabezpečení v důchodovém věku.

Respondenti mají představu, jaké finanční potřeby budou mít po svém odchodu do důchodu nicméně právě odpovědi NEVÍM, která je nejvíce zastoupena, vyjadřují skutečnost, že většina z nich neví, kdy do důchodu odejdou. Rozhodnutí o termínu odchodu do důchodu má úzkou souvislost s jejich schopností pracova, jejich zdravotním stavem ale současně také s budoucí situací ve společnosti např. jaká bude kupní síla

obyvatelstva, jaká výše důchodu by byla dostačující pro zajištění jejich potřeb a přiměřené životní úrovně apod. Zastoupení odpovědí mužů a žen je téměř shodné.

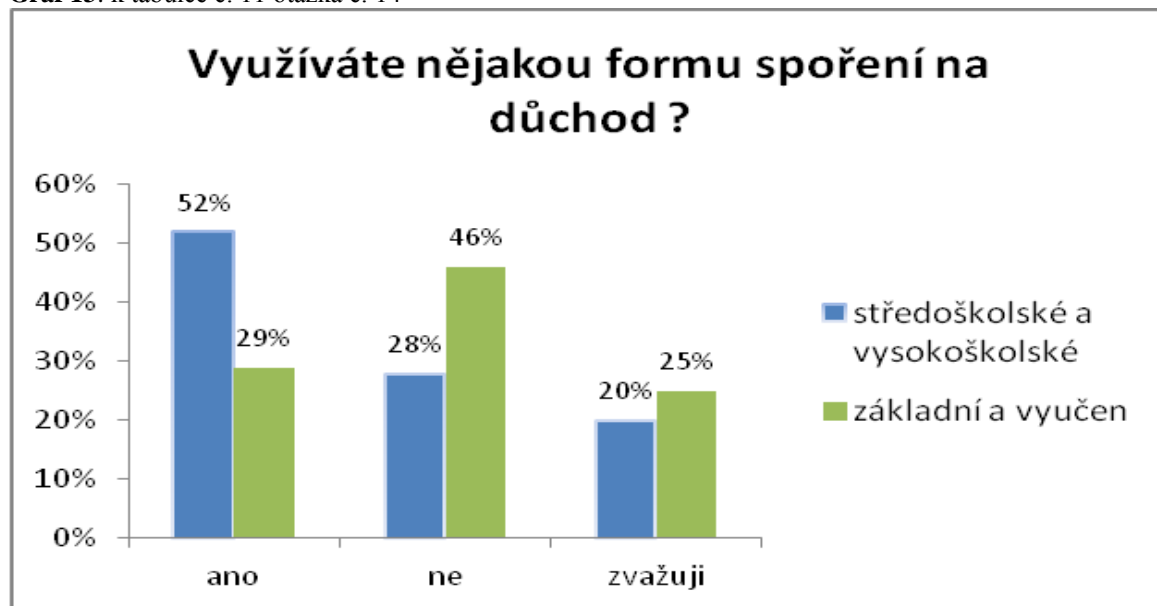
Křížové otázky 2:

Tabulka 10: Vliv dosaženého vzdělání na zapojení se do spoření na důchod (fyzický počet osob / %)

2	základní a vyučen	86	45%	středoškolské a vysokoškolské	105	55%
otázka 14	Využíváte nějakou formu spoření na důchod?					
	ano	25	29%	ano	55	52%
	ne	40	46%	ne	29	28%
	zvažuji	21	25%	zvažuji	21	20%
otázka 16	Máte představu o Vašich finančních potřebách po odchodu do důchodu?					
	ano	18	21%	ano	18	17%
	ne	26	30%	ne	23	22%
	přibližně	42	49%	přibližně	64	61%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 13: k tabulce č. 11 otázka č. 14

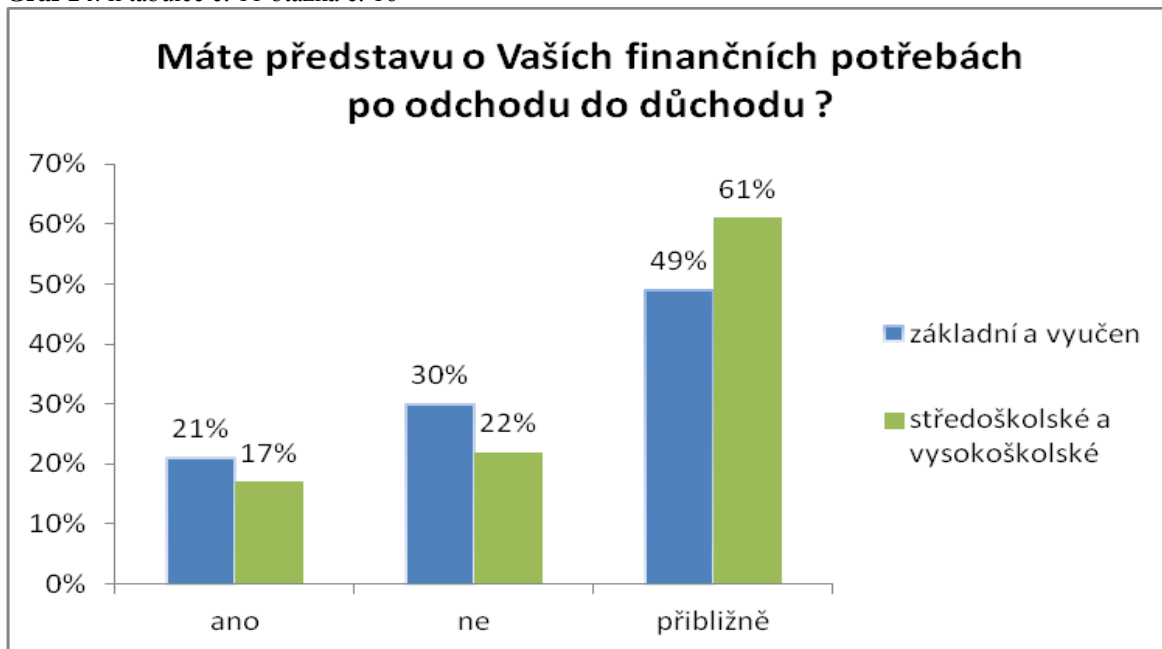

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu vyplývá, že právě lidé s vyšším vzděláním více myslí na budoucnost než lidé se základním vzděláním a již nyní využívají některou z forem spoření. Vliv na tuto skutečnost má i fakt, že mají vyšší příjmy. Nicméně zajímavý je třetí sloupec, kdy pod vlivem informací získaných ať už z médií nebo vlastní iniciativou občané s nižším

vzděláním si začínají uvědomovat, že stávající systém je neudržitelný a pro eliminaci svých obav z budoucnosti i oni začínají zvažovat možnost spoření.

Graf 14: k tabulce č. 11 otázka č. 16

Zdroj: vlastní zpracování

U druhého grafu je možné vidět podobné rozložení odpovědí, jako v případě odpovědí na stejnou otázku u mužů a žen. I zde převládá neurčitá odpověď, kdy respondenti se odvolávali na to, že neznají stav podmínek, za jakých budou do důchodu odcházet.

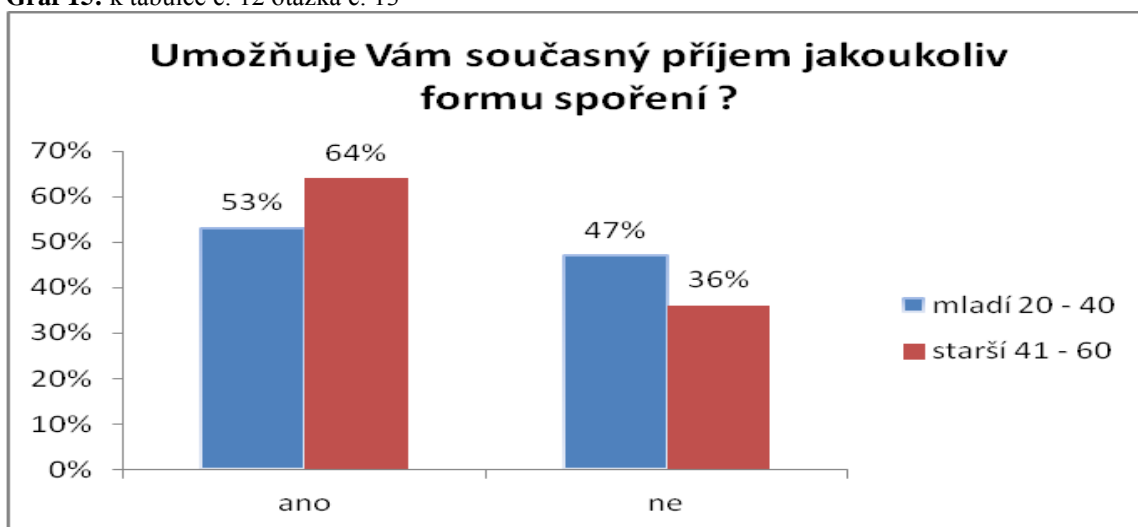
Křížové otázky 3:

Tabulka 11: Generační přístup ke spoření na důchod s vazbou na výši příjmů (fyzický počet osob / %)

3	mladí 20 - 40	94	49%	starší 41 - 60	97	51%
otázka 13	Umožňuje Vám současný příjem jakoukoliv formu spoření?					
	ano	50	53%	ano	62	64%
	ne	44	47%	ne	35	36%
otázka 18	Myslíte si, že vyplacený důchod by měl mít větší vazbu na předchozí příjmy?					
	ano	62	66%	ano	57	59%
	ne	9	10%	ne	21	22%
	nevím	23	24%	nevím	19	19%

Zdroj: vlastní zpracování

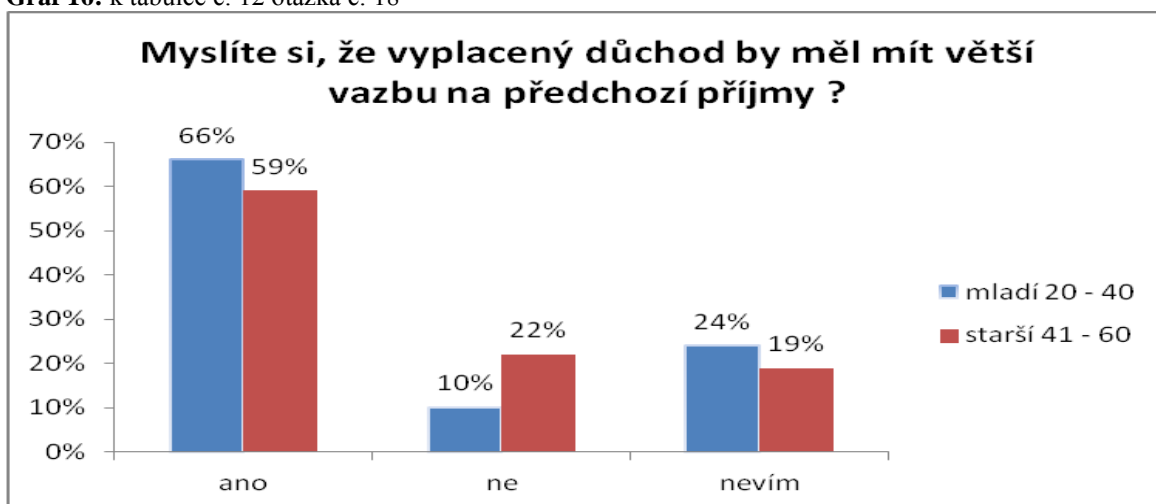
Graf 15: k tabulce č. 12 otázka č. 13

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu vyplývá, že jakoukoliv formu spoření si může ve větší míře dovolit skupina lidí po 40 roku života. Odpovídá to i situaci ve společnosti. Zaměstnanci nad 40 let mají vyšší příjmy z důvodu vyšší praxe, ve většině případů již mají zaopatřené děti a jejich životní priority se začínají zaměřovat na období, kdy se přiblíží důchodový věk. Mladí lidé kolem 25 roku ještě studují a připravují se na budoucí povolání, pokud jsou již v zaměstnání z důvodu nedostatečné praxe mají nižší příjmy, nebo se jedná o mladé rodiny, které jsou odkázány na dávky státní sociální pomoci a nemají tak volné finanční prostředky, které by mohly ukládat formou spoření.

Graf 16: k tabulce č. 12 otázka č. 18

Zdroj: vlastní zpracování

Bez ohledu na věk si většina respondentů myslí, že by budoucí důchody měly více zohledňovat výši finančních prostředků, kterými do systému za celý svůj aktivní život, přispěli i když chápou, že vždy bude existovat nějaká forma solidarity.

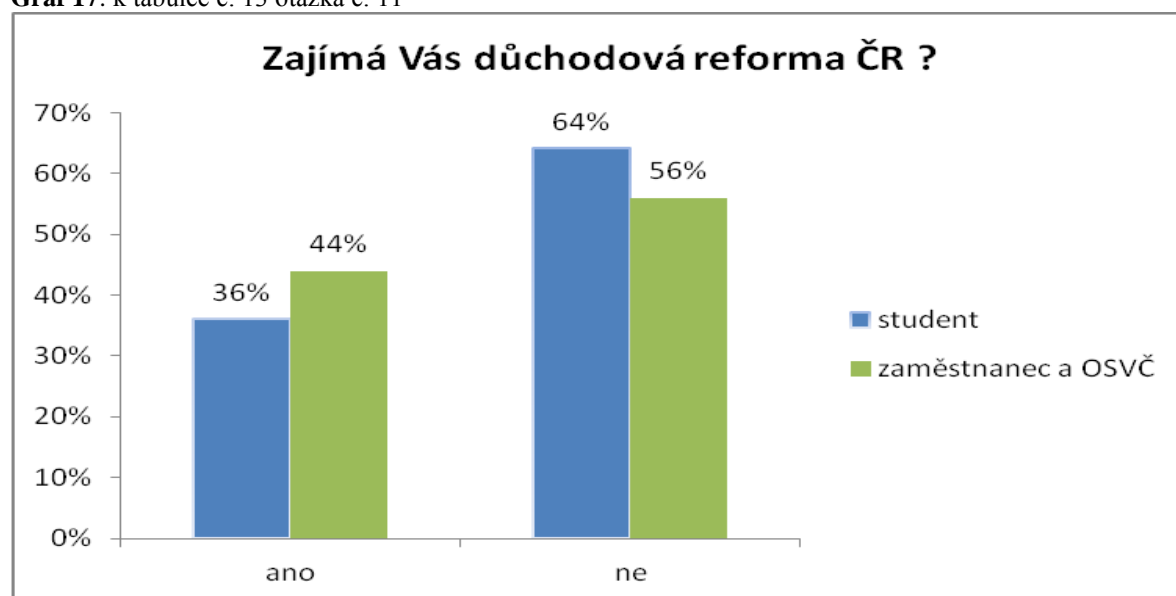
Křížové otázky 4:

Tabulka 12: Názory na důchodovou reformu – studenti, zaměstnanci a podnikatelé (fyzický počet osob / %)

4	student	14	9%	zaměstnanec a OSVČ	162	91%
otázka 11	Zajímá Vás důchodová reforma ČR?					
	ano	5	36%	ano	72	44%
	ne	9	64%	ne	90	56%
otázka 22	Myslíte si, že reforma penzijního systému přispěje ke snížení schodku státního rozpočtu ČR?					
	ano	0	0%	ano	17	10%
	ne	6	43%	ne	64	40%
	nevím	8	57%	nevím	81	50%

Zdroj: vlastní zpracování

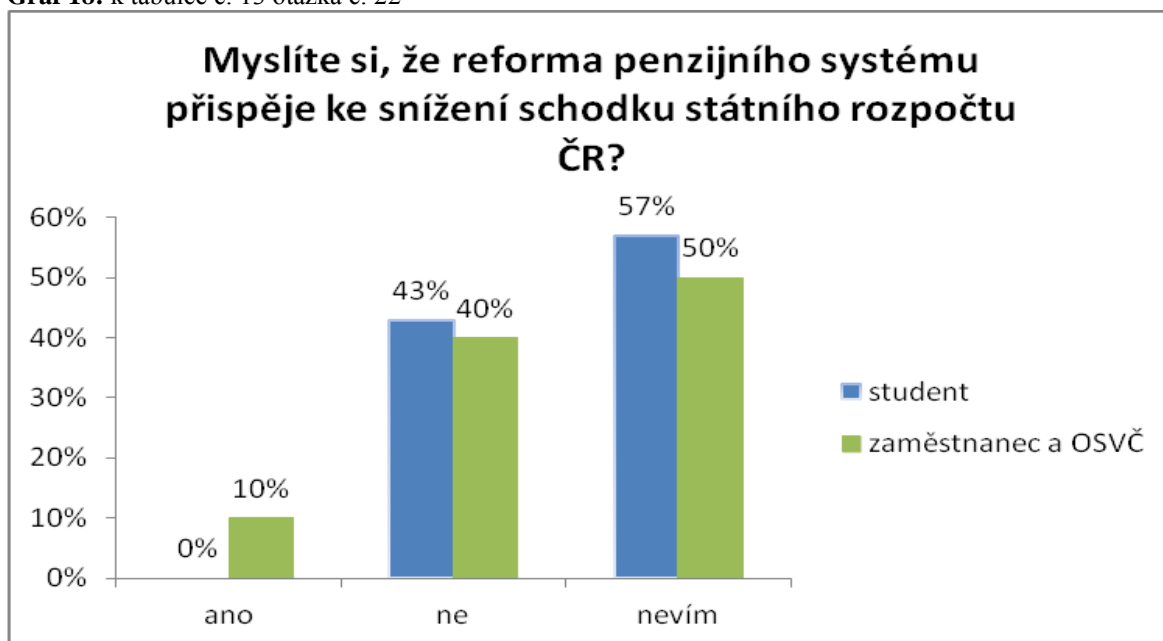
Graf 17: k tabulce č. 13 otázka č. 11

Zdroj: vlastní zpracování

Zájem o důchodovou reformu je spojen se zájmem o ostatní reformy ve společnosti a zájmem o politiku jako takovou. Negativní postoj k politické situaci se odráží i k veškerým krokům, které spočívají v jakékoliv formě reformem.

Graf 18: k tabulce č. 13 otázka č. 22

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu č. 18 je zřejmé, že jen 10 % dotázaných respondentů si myslí, že důchodová reforma může snížit schodek státního rozpočtu. Drtivá většina však je přesvědčena o opaku. Vyvedení finančních prostředků, ze státního systému financování penzí do II. pilíře po zkušenostech z jiných států např. Maďarska a Polska nám dává jasně najevo, že spíše opak je pravdou. Důchodová reforma, pokud by byla rozumně konstruována jako celek, což se týká především prvního pilíře, by dle mého mohla zabránit prohlubování deficitu, nicméně, s tím, že by byly vytvářeny přebytky, nemůžeme počítat.

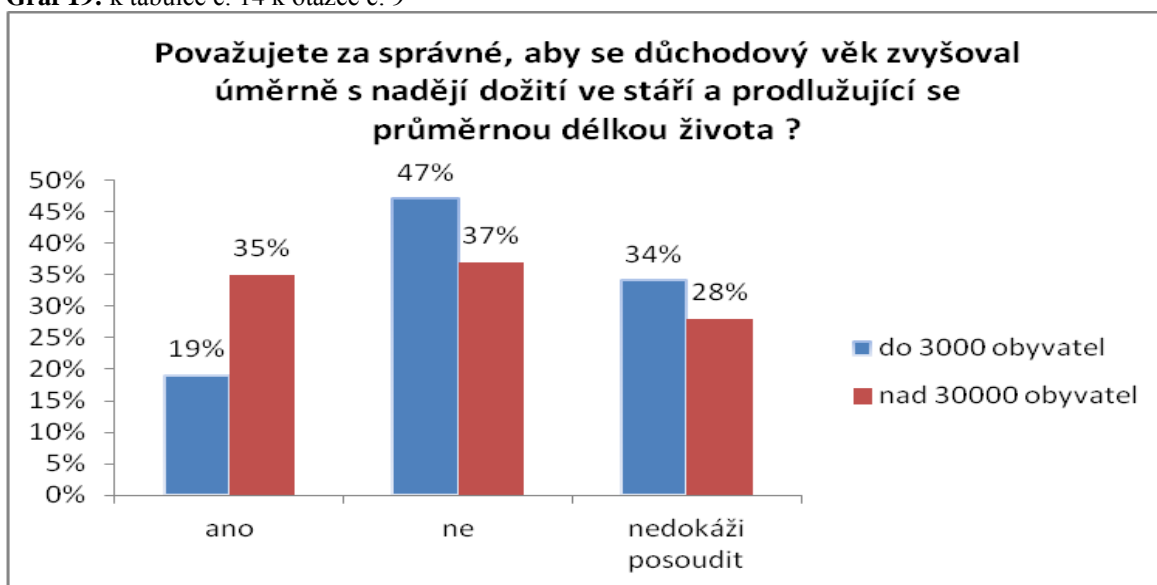
Křížové otázky 5:

Tabulka 13: Důchodový věk ve vazbě na místo bydliště venkov/město (počet respondentů dle velikosti obce / %)

5	do 3000 obyvatel	53	42%	nad 30000 obyvatel	74	58%
otázka 9	Považujete za správné, aby se důchodový věk zvyšoval úměrně s nadějí dožití ve stáří a prodlužující se průměrnou délkou života?					
	ano	10	19%	ano	26	35%
	ne	25	47%	ne	27	37%
	nedokáži posoudit	18	34%	nedokáži posoudit	21	28%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 19: k tabulce č. 14 k otázce č. 9

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů žijících v menších městech je přesvědčena, že by se věk odchodu do důchodu neměl zvyšovat. Myslím si, že na tento jejich názor má vliv především nízká nabídka pracovních příležitostí a dojíždění za prací, což ve vyšším věku představuje mnohdy nepřekonatelnou překážku a také využívání možnosti vlastního hospodaření. Ve větších městech existuje širší nabídka pracovních příležitostí a pokud mají příležitost a jsou bez dravotních problémů, využívají ji.

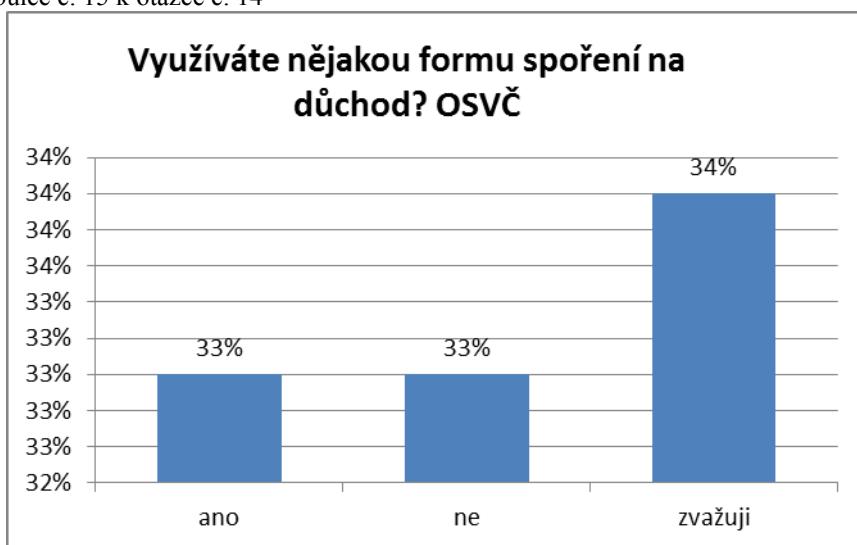
Křížové otázky 6:

Tabulka 14: Postoj OSVČ ke spoření a výši důchodu s vazbou na předchozí příjmy

6	OSVČ	36	%
otázka 14	Využíváte nějakou formu spoření na důchod?		
	ano	12	33%
	ne	12	33%
	zvažuji	12	34%
7	OSVČ	36	%
otázka 18	Myslíte si, že vyplacený důchod by měl mít větší vazbu na předchozí příjmy?		
	ano	25	69%
	ne	4	11%
	nevím	7	20%

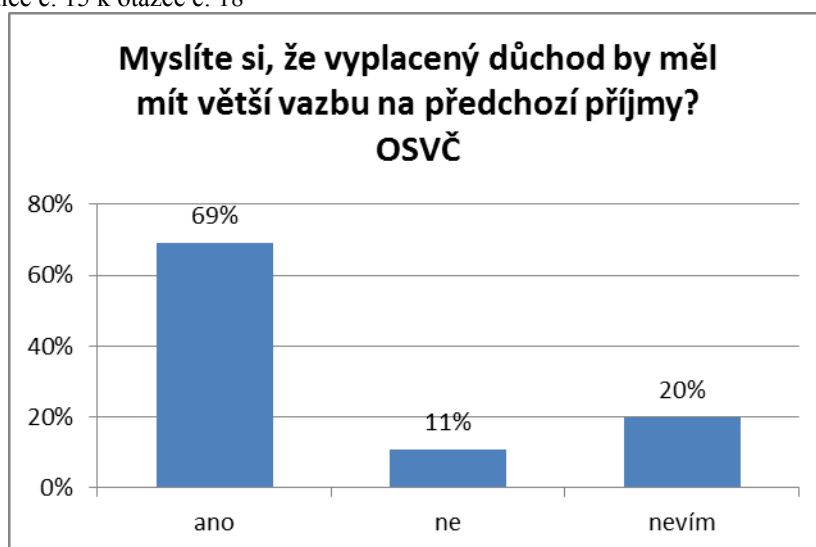
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 20: k tabulce č. 15 k otázce č. 14

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 21: k tabulce č. 15 k otázce č. 18

Zdroj: vlastní zpracování

U OSVČ je kladný názor znatelnější, snad s ohledem na větší rozhodovací samostatnost a větší odpovědnost při zajišťování svých budoucích příjmů. Na tuto skutečnost můžou mít vliv i jejich vyšší příjmy a zároveň tak vyšší odvody do penzijního systému. Na individuální spoření přispívá jen třetina respondentů.

Křížové otázky 7:

Tabulka 15: Doplnkové penzijní spoření z pohledu zaměstnance (počet respondentů / %)

8	zaměstnanec	126	%
otázka 15	Víte o možnosti doplňkového penzijního spoření se státním příspěvkem? Zaměstnanec		
	ano	86	68%
	ne	40	32%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 22: k tabulce č. 16 k otázce č. 15

Zdroj: vlastní zpracování

Procento kladných odpovědí odpovídá této skupině, neboť právě zaměstnanci jsou informováni svými zaměstnavateli, kteří jim nabízejí možnost příspěvků k penzijnímu spoření, které jsou nyní již běžnou součástí zaměstnaneckých benefitů v mnoha společnostech.

Křížové otázky 8:

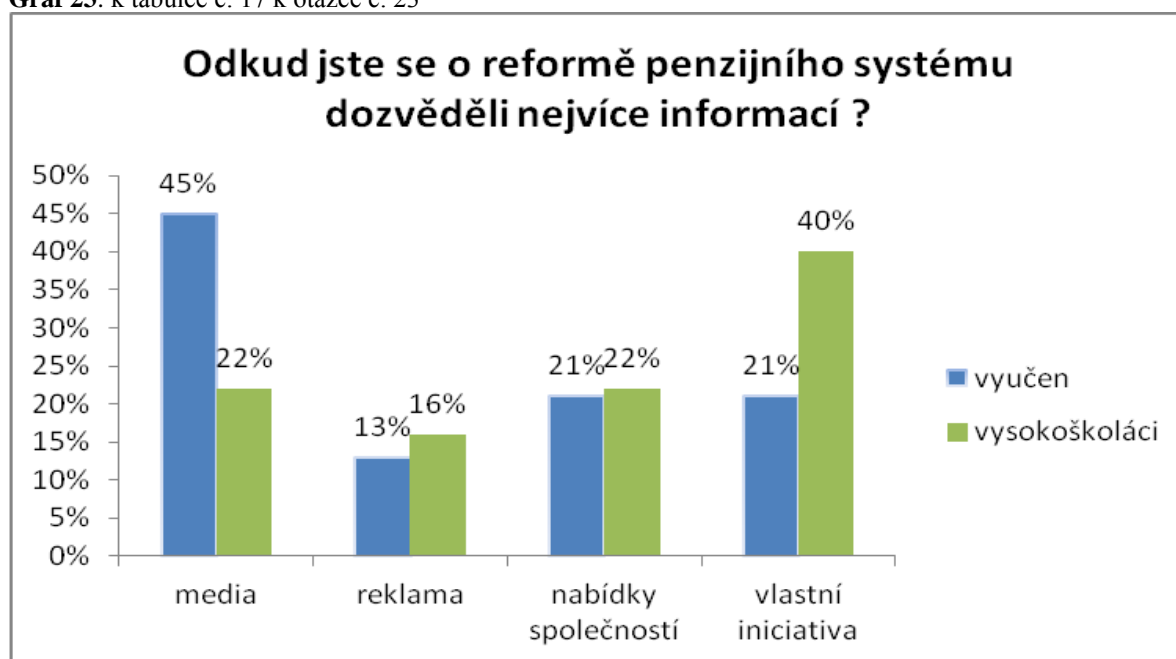
Tabulka 16: Získávání informací ve vazbě na dosažené vzdělání (počet respondentů / %)

9	vysokoškoláci	32	%
otázka 23	Odkud jste se o reformě penzijního systému dozvěděli nejvíce informací?		
	media	7	22%
	reklama	5	16%
	nabídky společností	7	22%
	vlastní iniciativa	13	40%

10	vyučen	73	%
otázka	Odkud jste se o reformě penzijního systému dozvěděli nejvíce informací?		
	media	33	45%
	reklama	10	13%
	nabídky společností	15	21%
	vlastní iniciativa	15	21%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 23: k tabulce č. 17 k otázce č. 23

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu č. 23 je zřejmé, jakým způsobem skupiny různého vzdělání přijímají informace. Oproti vyučeným, kteří informace přijímají především z médií, jsou vysokoškoláci iniciativnější. I když prvotní informace můžou mít k médiím vztah, nespolehají se pouze na ně a informace raději dále vyhledávají sami vlastní iniciativou.

7 Závěr

V rámci důchodové reformy je nutné provést důležité reformní kroky, i když některé mohou být poměrně nepopulární. Např. prodlužování doby odchodu do důchodu, zvyšování porodnosti, podpora imigrace cizinců a hledání dalších zdrojů financování penzí, například zavedením jednotné sazby DPH, jak navrhovala Bezděkova komise ve své závěrečné práci.⁹⁷

Z výsledku porovnání stavu penzijních reforem v zemích střední Evropy vyplývá, že jedním z nejvýznamnějších rizikových faktorů ovlivňujících důvěru občanů v penzijní systém jako celek je politická nejednotnost v názorech na řešení celkové koncepce důchodové politiky.

Tuto nestabilitu politických rozhodnutí v zemích střední Evropy vnímám jako klíčový problém v porovnání například s Německem nebo Švédskem. Z pohledu dlouhodobých časových období, ideálně 40 let a více, je možné vysledovat, že si i různé přístupy k reformním krokům jsou podobné. Není podstatné, zda příslušný zdroj finančních prostředků tvoří státní penzijní systém nebo soukromé společnosti, ale především a zásadně jejich dlouhodobá stabilita.

Na základě komparace zemí EU jsem dospěl k názoru, že v započatých reformách je nutné pokračovat. Z tohoto důvodu je nutné zvážit možnosti, které budou řešit vzniklou situaci a vykazovat nejnižší nárůst zadlužení státních rozpočtů. Jako nejjednodušší se jeví snížení vyplácených penzijních dávek a zároveň zvýšení příspěvků. Toto řešení má své hranice pro občany, kdy posun těchto parametrů má své limity. Příspěvky na důchodové zabezpečení jsou v České republice v porovnání s jinými zeměmi EU už tak dost vysoké a náhradový poměr vzhledem k příspěvkům nízký. Parametrické změny, které byly nastaveny reformními kroky, problém neudržitelnosti stávajících systémů pouze odložily, ale nevyřešily jej.

⁹⁷ http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf

Na základě výzkumu jsem dospěl k závěru, že reforma důchodového systému v České republice má tři zásadní problémy.

Prvním z nich je fakt, že reforma byla uskutečněna relativně pozdě. Systémové a parametrické změny měly být nastaveny již v období po revoluci, kdy věk odchodu do důchodu byl na úrovni 55 let a kritéria pro přiznání důchodu velmi benevolentní.

Druhým problémem je nestabilní politické prostředí. Občané nemají důvěru v politický systém. Jelikož neexistuje názorová shoda, není tak zaručena jistota, že reformní kroky, které budou implementovány do české legislativy nebudou v dalším politickém období zrušeny.

Třetím problémem jsou nedostatečné kroky, které byly v rámci reformy penzijního systému nastaveny s platností od 1. 1. 2013. Do druhého pilíře se zapojilo méně občanů, než se předpokládalo. Vyvázení části finančních prostředků z prvního pilíře ve prospěch druhého způsobuje deficit státního rozpočtu.

Pro financování penzijního systému a zabezpečení vyššího finančního objemu plynoucího do penzijních systémů obecně mohu doporučit méně standardní řešení.

Firmy mající monopolní postavení na trhu komodit každodenní spotřeby (energie, voda, plyn, bankovní služby, mobilní operátoři apod.) by přinášely formou 2 % důchodového zdanění finanční zdroje do státního penzijního systému. Na této formě financování důchodců by se podílel každý občan, který spotřebovává předmětné komodity a sám sobě by tak zpátky ve vazbě na tuto spotřebu zabezpečil jistý důchod.

Na základě výsledků dotazníkového šetření mohu konstatovat, že občané jsou dobře informováni o dané problematice. Mají povědomí o stávajícím penzijním systému a i chápou nutnost jeho reformy. Již nyní si uvědomují, že jeho financování je nedostatečné a do budoucna neudržitelné a že ve vazbě na demografický vývoj v České republice bude stále složitější pro tento systém zabezpečit finanční prostředky. Občané se nespolehnou pouze na I. pilíř a výplatu státních penzí, ale mnozí si sami hledají investiční možnosti, jak se na stáří zabezpečit. K tomu využívají především formu soukromého doplňkového penzijního spoření ve III. pilíři, životní pojištění a cca 82 tis. občanů využilo možnost vstoupit do II. pilíře. Tento pilíř bude z důvodu nedostatečného zájmu ze strany občanů zrušen.

8 Seznam použitých zdrojů

Seznam literárních zdrojů

- 1) KREBS, V., Sociální politika, ASPI Praha 2005
- 2) MUNKOVÁ, G. a kol., Sociální politika v evropských zemích, Praha 2004
- 3) TRÖSTER, P. a kol., Právo sociálního zabezpečení, Praha C.H. Beck 2005
- 4) VOSTATEK, J., Sociální soukromé pojištění, Codex Bohemia Praha 1996
- 5) VALENČÍK, R., HAVLÍČKOVÁ, K., Důchodový systém je potřeba konečně změnit, Hospodářské noviny, www.isea-org.cz
- 6) Konvence č. 102, ILO
- 7) The development and reform of social security pensions, ILO 2000
- 8) HOLZMANN, R., The World Bank Approach to Pension Reform, 1999
- 9) HOLZMANN, R., PALMER, R., Pension Reform, Issues and Prospects for Non-Financial Defined Contribution Schemes, WB, Washington DC, 2006,
- 10) Ekonomický časopis, ekonomický měsíčník, č. 3, Bratislava 2003
- 11) AUGUSTINOVICS, M., GÁL, R.I., MATITS, A., MÁTÉ, L., SIMONOVICS, A., STAHL, J.: The Hungarian Pension System Before and After the 1998 Reform., ILO 2002
- 12) FULTZ, E., Dôchodková reforma v Maďarsku a Polsku, Ekonomický časopis, ekonomický měsíčník, č. 3, Bratislava 2003
- 13) CHLOŇ–DOMIŇCZAK, A., The Polish Pension Reform of 1999, ILO 2002
- 14) NATALI, D., Poland – The Reformed Pension System, Research Project: Supported by the Service Public Fédéral Sécurité Sociale 2004
- 15) DOBEŠOVÁ, D., Důchodový systém v ČR, Národohospodářský obzor
- 16) MARVAN, M., Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl, Vydavatelství a nakladatelství Novinář, Praha, 1989
- 17) ČEJKOVÁ, V., Pojistná ekonomika I, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004
- 18) SYROVÝ, P., NOVOTNÝ, M., Osobní a rodinné finance, Grada, Praha, 2005
- 19) HRADEC, M., KŘIVOHLÁVEK, V., ZÁRYBNICKÁ, J., Pojištění a pojišťovnictví, Praha, VŠFS, 2005
- 20) Allianz penzijní fond, a.s., Penzijní plán

- 21) Statut transformovaného fondu AXA penzijní společnosti, a.s.
- 22) Populační vývoj České republiky 1990-2002, Praha, KDGD PřF UK, 2002
- 23) BURCIN, B., KUČERA, T., Prognóza populačního vývoje ČR na období 2008-2070, Praha, 2010

Seznam internetových zdrojů

- 1) Česká správa sociálního zabezpečení: www.cssz.cz
- 2) Český statistický úřad: www.czso.cz
- 3) Ministerstvo financí ČR: www.mfcr.cz
- 4) Portál veřejné správy: www.portal.gov.cz
- 5) Ministerstvo práce a sociálních věcí: www.mpsv.cz
- 6) Institut pro sociální a ekonomické analýzy: www.isea-cz.org
- 7) Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj: www.oecd.org
- 8) OSE: www.ose.be
- 9) Ministerstvo práce a sociálních věcí Polska: www.mpips.gov.pl
- 10) Sociálna poisťovňa SR: www.socpoist.sk
- 11) www.finance.sk
- 12) Národní banka Slovenska: www.nbs.sk
- 13) www.financnivzdelavani.cz
- 14) www.on-linepojisteni.cz/fondy
- 15) Česká pojišťovna a.s.: www.ceskapojistovna.cz
- 16) Kooperativa, Pojišťovna a.s.: www.koop.cz
- 17) Pojišťovna České spořitelny a.s.: www.pojistovnacs.cz
- 18) Asociace penzijních fondů: www.apfcr.cz
- 19) Penzijní fond České pojišťovny a.s., www.pfcp.cz
- 20) Komerční banka, Penzijní společnost a.s., www.kbps.cz
- 21) www.ilo.org
- 22) <http://elibrary.worldbank.org>
- 23) <http://siteresources.worldbank.org>

Seznam zákonů (ve znění pozdějších předpisů)

- 1) Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- 2) Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem
- 3) Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření
- 4) Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření
- 5) Zákon č. 589/1992 Sb., o pojištění na sociální zabezpečení a příspěvku na SPZ
- 6) Zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví
- 7) Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Seznam tabulek

Tabulka 1: Penzijní společnosti působící v ČR – stav k 31. 12.2014.. **Chyba! Záložka není definována.**

Tabulka 2: Vícekriteriální srovnání penzijních systémů	32
Tabulka 3: Komparace systémů důchodového zabezpečení.....	49
Tabulka 4: Počet důchodců a poplatníků pojistného v letech 2008-2012	51
Tabulka 5: Demografická prognóza 2008-2050	51
Tabulka 6: Věková skladba obyvatelstva a index zatížení produktivní části obyvatelstva .	53
Tabulka 7: Vývoj hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v letech 2008-2012	54
Tabulka 9: Vyhodnocení dotazníku k dotazníkovému šetření.....	73
Tabulka 10: Představa respondentů o zabezpečení v důchodovém věku	79
Tabulka 11: Vliv dosaženého vzdělání na zapojení se do spoření na důchod	81
Tabulka 12: Generační přístup ke spoření na důchod s vazbou na výši příjmů	82
Tabulka 13: Pohled na reformu očima studentů a pracujících.....	84
Tabulka 14: Důchodový věk ve vazbě na místo bydliště venkov/město	85
Tabulka 15: Postoj OSVČ ke spoření a výši důchodu s vazbou na předchozí příjmy	86
Tabulka 16: Doplňkové penzijní spoření z pohledu zaměstnance.....	88
Tabulka 17: Získávání informací ve vazbě na dosažené vzdělání	88
Tabulka 8: Dotazník k dotazníkovému šetření	96

Seznam grafů

Graf 1: Předepsané smluvní pojistné a podíly na trhu v životním pojištění	54
Graf 2: Vybrané ekonomické ukazatele – aktiva transformovaných fondů	64
Graf 3: Otázka č. 1	75
Graf 4: Otázka č. 3	75
Graf 5: Otázka č. 5	76
Graf 6: Otázka č. 8	77
Graf 7: Otázka č. 7	77
Graf 8: Otázka č. 12	78
Graf 9: Otázka č. 15	78
Graf 10: Otázka č. 18	79
Graf 11: k tabulce č. 10 otázka č. 6	80
Graf 12: k tabulce č. 10 otázka č. 16	80
Graf 13: k tabulce č. 11 otázka č. 14	81
Graf 14: k tabulce č. 11 otázka č. 16	82
Graf 15: k tabulce č. 12 otázka č. 13	83
Graf 16: k tabulce č. 12 otázka č. 18	83
Graf 17: k tabulce č. 13 otázka č. 11	84
Graf 18: k tabulce č. 13 otázka č. 22	85
Graf 19: k tabulce č. 14 k otázce č. 9	86
Graf 20: k tabulce č. 15 k otázce č. 14	87
Graf 21: k tabulce č. 15 k otázce č. 18	87
Graf 22: k tabulce č. 16 k otázce č. 15	88
Graf 23: k tabulce č. 17 k otázce č. 23	89

9 Přílohy

Tabulka 17: Dotazník k dotazníkovému šetření

Pohlaví	žena	muž		
Věková kategorie	20-30	31-40	41-50	51-60
Dosažené vzdělání	základní	vyučen	středoškolské	vysokoškolské
Aktuální zaměstnání	student	zaměstnanec	OSVČ	nezaměstnaný
Počet obyvatel Vaší obce	do 3000	do 30000	nad 30000	
Spoléháte na to, že se o Vás stát v důchodovém věku postará?	ANO	NE		
Je pro Vás důležité být finančně zajištěn v důchodovém věku?	ANO	NE	nepřemýšlím o tom	
Je pro Vás stanovený věk odchodu do důchodu akceptovatelný?	ANO	NE	nevím	
Považujete za správné, aby se důchodový věk zvyšoval úměrně s nadějí dožití a prodlužující se průměrnou délkou života?	ANO	NE	nedokážu posoudit	
Považujete finanční zabezpečení současných důchodců za dostačující?	ANO	NE		
Zajímá Vás důchodová politika?	ANO	NE		
Myslíte si, že máte o důchodovém systému dostatek informací?	ANO	NE		
Umožňuje Vám současný příjem nějakou formu spoření?	ANO	NE		
Využívání nějakou formu spoření?	ANO	NE	zvažuji	
Víte o možnosti doplňkového penzijního spoření se státním příspěvkem?	ANO	NE		

Máte představu o Vašich finančních potřebách po odchodu do důchodu?	ANO	NE	přibližně	
Využil byste možnost odvádět část ze svého penzijního pojištění do soukromých fondů?	ANO	NE	nejsem rozhodnut	
Myslíte si, že výše důchodu má mít větší vazbu na předchozí příjmy?	ANO	NE	nevím	
Je podle Vás reforma penzijního systému nevyhnutelná?	ANO	NE	nevím	
Považujete reformu penzijního systému za dostatečnou a efektivní?	ANO	NE	nevím	
Máte povědomí o změnách v důchodovém pojištění a spoření?	ANO	NE		
Myslíte si, že reforma penzijního systému přispěje ke snížení schodku státního rozpočtu?	ANO	NE	nevím	
Odkud jste se o reformě penzijního systému dozvěděli nejvíce informací?	media	reklama	nabídky společností	vlastní iniciativa

Zdroj: vlastní zpracování